

TRIMIS

Anul VI, nr. 3 (57), martie 1971

22 pagini, 3 lei

semicentelar

ȘTIINȚĂ ȘI SOCIETATE

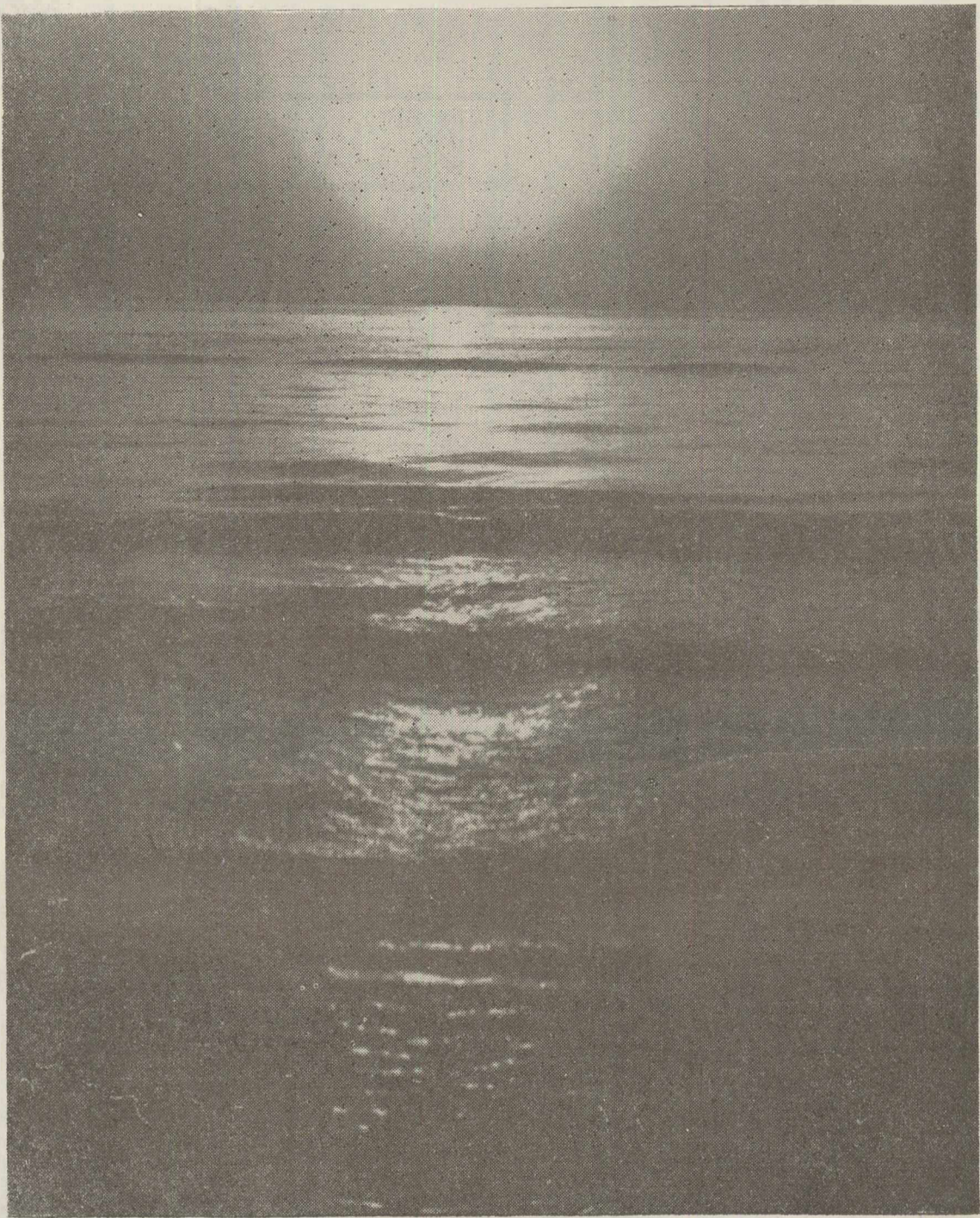
„Cercetarea științifică este unul din principalele domenii de manifestare a geniului fiecărui popor, iar poporul nostru a dovedit cu prisosință calitățile cu care este înzestrat, forța, talentul și capacitatea de a făuri mari valori științifice și culturale”.

Nicolae Ceaușescu

Mult mai optimistă în sensurile și în esența ei decît au crezut unii exegeți grăbiți, perspectiva din care privește autorul **Existenței tragice** destinul omului și relația dintre acesta și univers este, în primul rînd, axiologică. Pentru D. D. Roșca, omul — entitate infinitesimală dar înzestrată cu rațiune și propensiune către ordonarea lumii — este, în ultimă instanță, triumfător asupra Necunoscutului. Ne-am referit la ideea filosofului român deoarece în lucrarea sa este mereu prezent unul dintre daturile fundamentale ale definiției omului, acela al luptei necurmate întru cunoaștere. Știința, măr-turie a geniului uman, este o permanență a vieții tuturor vîrstelor om-nirii. Evoluind în ritmuri felurite dar, în esență, ascendent, gîndirea științifică și realizările tehnice au im-pulsionat viața socială în așa fel în-cît lumea de azi nu poate fi în nici un chip concepută fără prezența științei. Mai mult decît atît, din-tr-un **produs** al omului, știința, sub dublul său aspect de „tehnică raționalizată” și „mitologie raționalizată” (J. D. Bernal), începe să de-vină, tot mai sensibil, un **factor formativ**, fapt observat încă de Marx pentru care știința era caracteristică statutului ontologic al speciei noastre. Azi lucrul este mai vădit decît oricînd. În timpul nos-tru, remarcă un filosof român, „în plin proces de transformare din **arte sau aplicații** în teorii... **științele tehnice** dobîndesc în cadrul sistemului deschis al științelor contemporane o pondere crescîndă, cu repercusiuni asupra totalității științelor... Consecințele a-cestor procese influențează, modi-fică **direct** statutul existențial al

T.

(Continuare în pag. 17)

VIRGIL TEODORESCU

marș de noapte

în amintirea lui Miron Radu Paraschivescu

Născut din odihna obstacolului frînt,
dintr-un vârtej de gînduri, din roza
vînturilor,
dintr-o captivă furtună de zăpadă,
sub platoșa luminilor lichide
a fost prezent mereu, ca o cascadă,
pe marginea magistrală a marșului de
noapte.

L-a-nchis în el oceanul de pămînt.

Oceanul de pămînt a strîns în el
nepotolitul orelor măcel
și nopțile-mpărțite în lungi fișii de vis,
în casa cu pridvorul de piatră l-a închis
nerăbdător de-acest grozav cîștig
al flăcării înfiptă ca un pumnal în frig

A mai rămas nebuna dorință de-a cunoaște,
a mai rămas un legămînt de moaște,
fatala mîină-a nopții străpunsă de lumină
și zburătoarea care nu declină.

Purta într-un toiag lumina și într-o
suferindă creangă,
și va rămîne-n amintire
ca-ntr-o pădure deasă un sunet de talangă.

ION
VINEA

semnează:

ANDREI ARICESCU, EUGEN BARBU, AL. BOBOC, V. BUGARIU, BORIS CARAGEA, H. CÂNDROVEANU, ILARION CIOBANU, N. CIOBANU, AURORA CONȚESCU, CIK DAMADIAN, GABRIEL DIMISIANU, LEONID DIMOV, VASILE PETRE FATI, SANDA GHINEA, GHEORGHE GRIGURCU, ION JALEA, CARMEN KEHIAIAN, ION LUNGU, MARIN MINCU, NICOLAE MOTOC, IOANICHIE OLTEANU, ION PACEA, CONSTANTIN PASTOR, MARIAN POPA, D.R. POPESCU, MARIN PORUMBESCU, ENACHE PUIU, VLADIMIR ROBU, M. ROZNOVEANU, M.N. RUSU, GRIGORE SĂLCEANU, CELLA SERGHI, ION STOIAN, SAVU TIMARIU, LAURENȚIU ULICI, GH. VITANIDIS, G. VLĂDUȚESCU.

inedit

VASILE
ALECSANDRI

inedit

LIVIU REBREANU inedit

● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego

EUGEN JEBELEANU

primăvară, la mare

Nu voi mai suporta, mi-ajunge.
Simt vîntul cum încearcă să-mi
albăstrească fața,
să fiu iar cer. Mi-ajunge.
Și m-ajunge un vînt
de-acolo unde Marea se primenește
pentru

O nouă primăvară.

Da, am iubit-o cum numai
durerea
în stare-i să iubească.
Spune-i: Mare
Sau dă-i adevăratul nume.
Nu s-au
deosebit vreodată, erau
una.
Marea cea dulce și ciulinii și
stîncile, și ce nu-mi pot aminti.
Pentru că nu mai vreau nimic

uitarea

este nisip, la fel ca amintirea.
Și vrei să cînt la marginile Mării,
ca mutul și ca orbul
ce au și ochi și limbă încă...
Lăsați-mă să stau lîngă
o stîncă,
în mîini cu steaua
unui ciulin...

Eugen J. J. J. J. J.

cred în existența unui teatru politic!

— Se pare că autenticitatea și viabilitatea unui personaj depind nu numai de substanța întrebărilor pe care acesta și le pune, sau le pune contemporanilor ci și de responsabilitatea și concludența răspunsurilor sale. Nu puțin au fost însă cei care au speculat tendințelor o declarație precum aceea făcută de Ibsen: *Eu sunt aici ca să pun întrebări, nu ca să dau răspunsuri!* Se uita, sau... se făcea uita, contextul istoric în care se rosteau aceste cuvinte. Beckett nu îngrădește dreptul spectatorului de a alege, dar, în același timp, eludează obligația dramaturgului de a nu lăsa nimic în suspensie, de a infiltra în partitura dramatică puncte de reper clare, călăuzitoare. În așa fel ca, o dată ieșit din sală, spectatorul să nu ancorize în cine știe ce zodie a dilemelor...

— Da, și nu numai atât. Încetînd de a mai fi un lux duminical, un weekend cultural, teatrul, astăzi, la noi, nu mai poate fora terenul infertile a aproximațiilor, ci reclama rostirea unor adevăruri, comunicarea unor certitudini. Cu alte vorbe, trebuie să concentrăm în omul de pe scenă toate efervescențele de grandioare și simplitate ale omului de pe stradă. Or, dacă omul de pe scenă va fi confortabil, artificial, pendulînd între false probleme, spectatorul nu numai că va refuza să cumpere bilete, dar să și gîndească ca acești oameni de pe scenă, care de fapt nu gîndesc, preferînd lectura paginilor externe ale ziarelor, unde freacă politica lumii, interioarele sau primele pagini ale cotidianelor, care reprezintă cea mai vie oglindă a unei zile. Această foamă de politică — căci despre asta este vorba — această nevoie de a ști, ce se manifestă în egală măsură la tineri ca și la virșnici, această curiozitate față de tot ce se petrece în lume, trebuie să aibă un echivalent scenic, altfel teatrul rămîne o fabrică de staniol, un edificiu frumos, dar inutil.

— Pledați, deci, pentru un teatru sincron cu problemele epocii noastre, frenetic nonconformist, un teatru politic în ultimă instanță?

— Cred în principiu în existența unui teatru politic. Sigur, nu includ în acest termen pretenții și grav, teatrul de conjunctură, acele piese care au înfățișat evenimente legate strict de cronologia unor epoci. Semnatarii unor astfel de lucrări n-au trecut, de cele mai multe ori, dincolo de sesizarea unor aspecte exterioare și faptul că aceste scrieri n-au depășit frontierele timpului lor mi se pare că dovedește cu suficiență că nu ne aflăm în fața unor piese politice.

— Dar teatrul-document? Poate fi el oare afiliat teatrului politic?

— Într-un anume fel și teatrul-document, profesat de unii autori din occident, este politic, dar el reprezintă doar o reconstituire exactă a unor epoci trecute, demascînd un rău care, istoricește... a murit. O piesă care denunță, de exemplu, pactul dintre Papă și fascism, e o piesă politică necesară, dar îndreaptă reflectorul asupra unei perioade istorice depășite, importanța ei constînd, cel mult, în aceea că arată lumii necesitatea ca astfel de acte să fie nerepetabile. Teatrul politic, așa cum îl văd eu, ar trebui să fie, la noi, în pas cu realitatea vie a fiecărei zile, o poartă tăiată de artist deopotrivă în azi și în mine. De aceea cred că orice piesă bună e necesară să poarte pecetea politicii. Lumea de azi e o lume politică; fiecare cetățean se simte implicat în desfășurarea istoriei. Orice încălcare de graniță, vieneză sau nevieneză, nu e numai un atentat la teritoriul unui stat liber, ci la însuși statutul omului, la libertatea sa individuală. Istoria unei țări, istoria contemporană a țării noastre în primul rînd, are acute implicații cotidiene. Faptul că partidul nostru a avut și are forța de a spune răspicat adevărul e un act de tărie și responsabilitate, de mare sinceritate, de mare fuziune între politic și popor. Cred deci că literatura are datoria de a fi la înălțimea unor acțiuni ce au demonstrat personalitatea politicii noastre în contextul politicii duse de celelalte state socialiste, personalitatea unui popor în contextul lumii contemporane.

— Vorbeați de personalitate. Ce înțelegeți însă prin personalitate?

— Renuțare la șablon, la o gîndire imprumutată (care înseamnă de fapt vid de gîndire și nu act creator), afirmarea spiritului național... Dacă în toate domeniile se pune un accent tot mai mare pe coeficientul de nou specific, dacă se poate spune așa, pe felul distinct de a discerne un drum propriu, care să fie al nostru și numai al nostru, ajungem în același punct, și anume că fără personalitate nu poate să se impună o politică, o cultură...

— În al său Teatru politic, Erwin Piscator nota: „Se nasc prea multe idei revoluționare, timpul este prea prețios pentru noi, ca să putem aștepta ultima decantare. Mihoalele de care avem nevoie le luăm așa cum le găsim — sinteți liberi să ne ocăriți pentru asta — și cu ajutorul lor creăm ceva care să reprezinte un pas înainte, o o-

peră de tranziție”. Să însemne asta oare că rafinamentul artistic poate fi trecut pe planul doi?

— Nicidecum. Și vă voi răspunde tot printr-un citat. Și voi cita tot din... Piscator: „Cea mai puternică tendință care poate fi concepută, scria marele om de teatru, rezultă din realitatea obiectivă, neretuzată, crudă, și, pentru a se scoate la lumină această realitate cred că este nevoie, astăzi, nu numai de cel mai ferm spirit revoluționar, ci și de cea mai înaltă măiestrie artistică”. Pentru că nu ajunge, după părerea mea, să sesizezi dimensiunile unui fenomen, trebuie să ai și forța necesară pentru a topi în tiparele teatrului faptul de viață.

— Considerați, deci, că nu se poate vorbi în nici un caz de o antinomie între artist, mesager al libertății și visului, și umanist sau omul politic (atunci cînd acesta e devotat cauzei eliberării omului de orice formă de alienare), antinomie de care vorbea un critic ca Maurice Nadeau?

— Nu, în nici un caz! Relația intimă dintre generalitatea umană și istoricitate în structura personalității teatrale este, într-un fel, un reflex al raportului dintre logic și istoric. Dramaturgul n-are ce căuta pe pozițiile imobilismului metafizic eterizat, ci trebuie să ia întotdeauna o atitudine polemică la adresa fetișizării sau mortificării existenței umane, să traducă în opera sa aprehensiunile, neliniștile și reflecțiile omului contemporan.

— De curînd a avut loc la Brașov premiera pe fară a piesei dv. *Pisica în noaptea Anului Nou* ce este inclusă, după cite știu, și în repertoriul Teatrului Național din București, al Naționalelor din Cluj, Timișoara, al Teatrului de stat din Tg. Mureș etc. Este o piesă politică?

— Da. Cred că „*Pisica în noaptea Anului Nou*” este o piesă eminamente politică. Ea vorbește despre tăria unui stat, care poate să-și privească cu luciditate mărețiile și minusurile, vorbește despre drama re-integrării, despre drama neacordului dintre conștient și inconștient, sau cît de mult sintem născuți ÎN și PENTRU societatea noastră.

— Și în ceea ce privește proiectele de viitor?

— Ei bine, n-am proiecte de viitor! Pot vorbi doar de lucruri pe care le-am terminat. Și aceste lucruri au două nume: „Păcălă, regele Troiei” și „Pădurea cu pupeze”. Sint, bineînțeles, piese!

C. T.

O CARTE DESPRE DOBROGEA. Profesorul italian Bruto Amonte ne-a vizitat către 1884 țara în legătură cu unele cercetări pentru identificarea așezării cetății Tomis. Rezultatele acestor cercetări personale au fost publicate la întoarcerea în Italia, în „La Nuova Antologia” anno XIX, 1 decembrie 1884, sub titlul „Una visita a Kus-tendie sul Mar Nero”. Sint în acest articol constatări demografice, istorice, arheologice, artistice etc., sprijinite pe afirmațiile lui Reclus, Desjardins, pe citate din „Larousse” sau din „Dizionario di Storia Ecclesiastico e di Erudizione” al lui Maroni, care, toate, confirmă teza cercetărilor români că Tomisul nu putea fi așezat decît în împrejurimile Constanței. Pes-

Barbu minuia ideile ca pe niște săbii, rînd de moarte poezia „Cuvintelor potrivite”. El nu afirma ceva, fără să argumenteze conceptual atitudinea sa. Polemica lui Barbu întrebuița valorile absolute ale unor adevăruri estetice riguroase. Atitudinea polemică implică în acest caz o intensă activitate intelectuală. Dacă Arghezi ar fi avut ce să răspundă, ar fi răspuns polemic, dar strimtorat în fața rigorii carteziene a adversarului său, s-a manifestat doar la modul pamfletar (întîi într-o „Ars poetica” publicată în același an în „Adevărul literar și artistic” și apoi într-o „Scrisoare” de cuvînte, adică tot pamflet, în 1935) și orice s-ar crede, poetul „Cuvintelor potrivite” a ieșit aproape strivit

V. DASCALU

CONDIȚIA CRONICII LITERARE. Folosind o interogație vehementă care cere neapărat un răspuns, Nicolae Ciobanu, în *Luceafărul* din 20. III. 1971, adresează o adevărată filipică celor ce bagatelizează importanța și autoritatea cronicii literare: „Este oare firesc să ne lăsăm intimidăți în fața unor asemenea paraargumente, care, cel mai adesea, trădăză bine mascate complexe de inferioritate, știut fiind faptul că nucleul autenticii conștiințe critice a oricărei epoci literare se relevă tocmai în interiorul de loc comodei practici a cronicii literare?”

De pe aceeași poziție, într-o *introducere* care e o adevărată profunzime de credință a cronicarului literar (*România literară* 11/1971), tînărul dar severul Mircea Iorgulescu face cîteva considerații asupra condiției pe care și-a asumat-o. Cu o modestie plină de fermitate, semnatul *introducerii* susține că în cronică literară se exersează nu numai apostoli ai vocației critice, ci și spirite alese care altfel n-ar putea respira. Ca exemple opuse sint date numele lui G. Călinescu și P. Constantinescu; primul — un inductiv care sintetizează spontan, al doilea — un deductiv fascinat de fenomenul în statu nascendi.

În numărul următor al aceluiași săptămînal discuția este reluată de pe platforma unor observații asupra criticii actuale. Articolul, intitulat chiar *Probleme ale criticii actuale* și semnat de Ion Negroițescu, aduce problema, disociînd nu numai între spiritul sintetic și cel analitic, ci și între analiza pe capodoperă și analiza ocazională: „Foiletonul critic și critica analitică — precizează autorul — au fiecare avantajul său și presupun fiecare o vocație specială. În vreme ce critica de analiză profită de împrejurarea că se dedică operelor consacrate, în general trecute prin sita criticii foiletonistice, aceasta din urmă presupune un gust viu și rapid, o inteligență disociativă acționînd ca un declic, spre a se adapta dintr-o dată noului”.

Toată dezbaterea, pornită cel puțin cronologic de la un subtil interviu acordat, nu de mult, revistei *Cronica* de către Nicolae Manolescu, e binevenită, mai ales că la ea participă autori care și-au dovedit competența și în opere de sinteză. Așteptăm de aceea cu interes continuarea acestei discuții declanșate promițător. Se va găsi acum cineva care să ridice mînușă aruncată de cronicari?

ALEX. ȘTEFĂNESCU

TRIDENT

te patru ani, în 1888, Bruto Amonte a publicat cartea „La Romania”, cu pagini de admirație pentru țara și poporul nostru, și mai presus de toate, o clară viziune a legăturilor italo-române. Iată un citat: „Mă voi socoti mulțumit și răsplătit deplin dacă cercetările culese în cursul călătoriei mele pentru stabilirea așezării vechiului Tomis vor fi putut întîmplător să contribuie la redoptarea conștiinței multora dintre italieni asupra legăturilor de suflet și asupra unei politici mai latine, ce trebuie să ne lege de orient. Aci, într-adevăr, se frîmîntă și se afirmă acel popor care, dintre toți balcanicii, este cel mai puternic ca ființă și primul ca civilizație, avînd cu noi atîtea tradiții comune și o identitate de origine”. Cartea lui Bruto Amonte este mărturia aprecierii de care se bucurau românii pe plan european încă de acum un secol...

MARIN MINCU

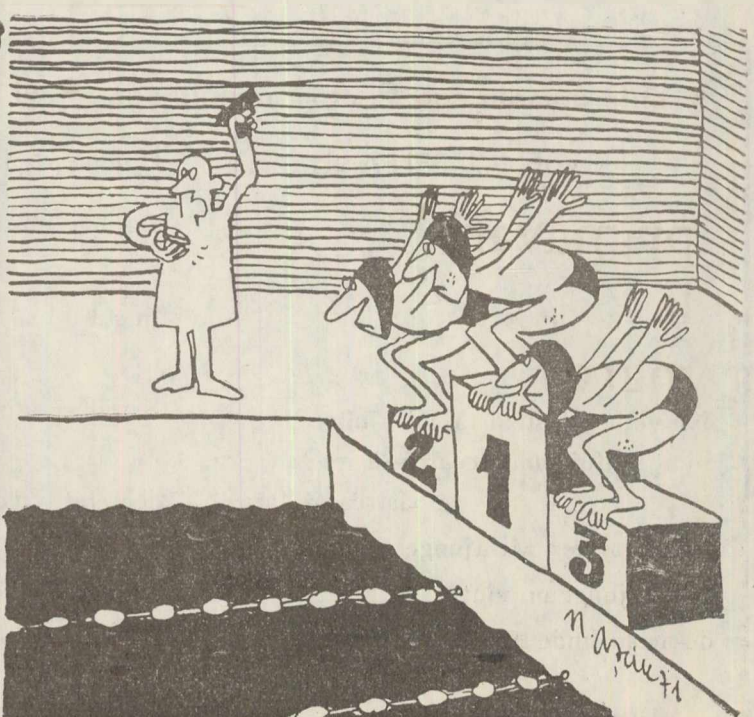
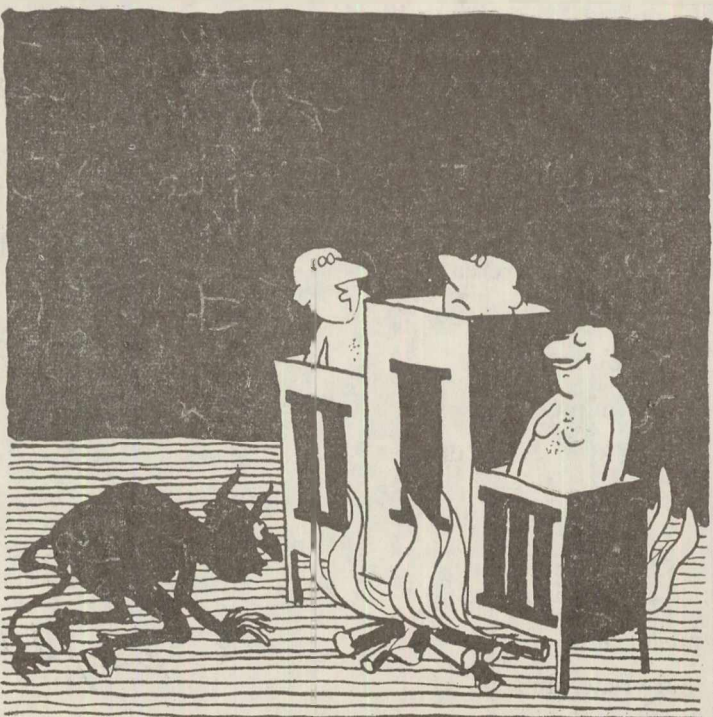
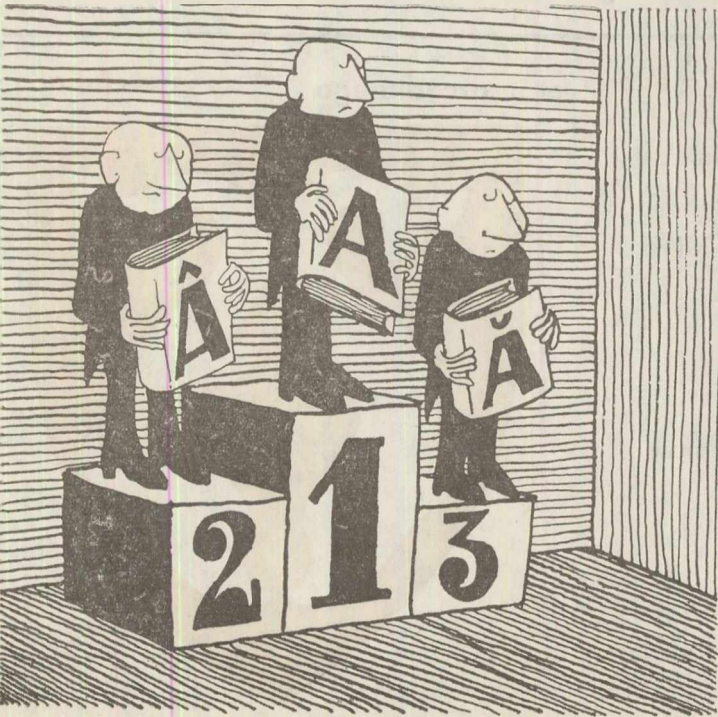
BIBLIOGRAFIA UNOR OMAGII. Eminescu trebuie întîi înțeles, căci simbolul ontic al lirismului său rămîne încă, așa cum a reieșit din înscenarea *pomei critice* a lui Ion Negroițescu, o aventură necercetată pentru publicul larg. O camuflată formă exegetică, ce ar ilustra asimilarea poeziei eminesciene, ar constitui-o apoi omagiile *inspirate* aduse de urmași.

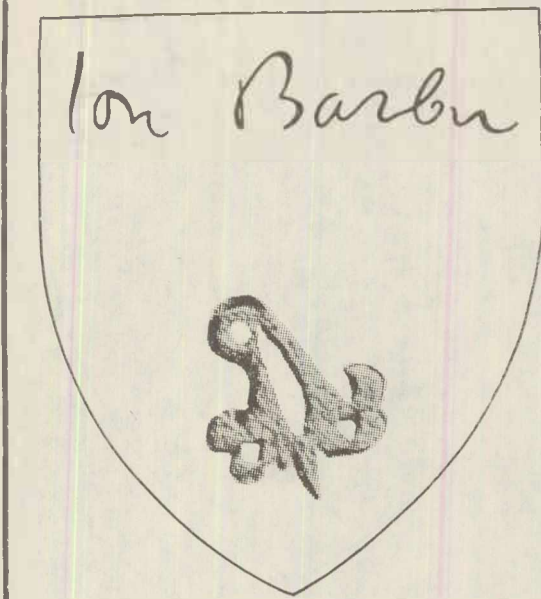
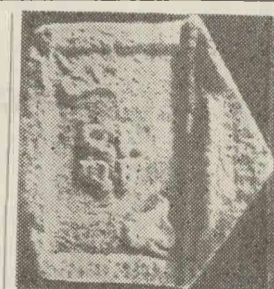
În „Argeș” nr. 2, 1971, Gh. Catană publică neinspirat bibliografia omagiilor eminesciene între 1939—1964. Ce concluzii pot fi trase din asemenea tentativă? Dincolo de gestul pios, față de înaintașul lor ilustru, al unor poeți (Mihu Dragomir, Ion Brad, G. Mărgărit, Miron R. Parascu, Demostene Botez, Camil Baltazar) se poate constata flora lirică imensă a unor nume anonime, care intră într-o bibliografie numai prin închinăciunea în fața soclului eminescian. Astfel apar nume ce nu au fost înregistrate în nici o statistică a poeziei (Nichita Bistriceanu, Olga Brateș, Balasca Vasile, Vasile Iosif, Sandu Faur, Gheorghe Scripcă), altele, care au slujit alte genuri decît poezia (Gica Iuteș — de două ori, Ștefan Iureș)

ION TUTUNEA

PARADOXUL POLEMICILOR. Afirmînd că „unde nu e talent, nu e nici spirit polemic”, Nicolae Manolescu („Psihologia polemicii” — *Luceafărul*, nr. 10, 6 martie 1971) relevă un adevăr știut, dar opinia potrivit căreia polemica n-are nici scop, nici cauză nu mi se pare întru totul îndreptătită.

Cînd ai talent, trebuie să-ți-l manifesti într-un anume fel, dîndu-i un anume fond. Sau mai simplu; talentul nu poate exista în gol în afara unui germen cît de cît conceptual. Spiritul polemic include neapărat talent, dar nu excude ideea. Adevărul se demonstrează cu idei și în cuvinte, nu cu cuvinte. Polemică fără idei nu se poate. Arghezi — numai pamfletar (adică avînd talent verbal) n-a putut să se manifeste polemic la atacul foarte polemic al lui Ion Barbu din 1927. Ion

credeam

Credeam că fusesem poftit
Și eu la spovedit,
Dar nu era așa.

Acolo în noaptea de baccara,
Noaptea cristalină, răsunând încet,
Se afla o tindă de spermanțet,
O tindă vastă, cu țoale întinse,
Curate, spumoase, ca ninse
Și, dincolo de ea, într-o vitrină,
Niște Dumnezei scâlîmbi, tăiați din
hîrtie,
Care tot dansau, ca-ntr-o beție.
În vitrina cu stînjenei și lalele

Amintind de primăvară și de berze
rele
Știam că dincolo de acea noapte cu
bale
Șipotea Dunărea-n amiezii, la vale,
Și-și ascuțeau bricegele copiii
clăpăugi
De lipoveni, printre buturugi.

Dar degeaba, aici era noapte grea
Cu liturghii surde ca din podea,
Care răsunau din marea sală
vermelină

De dincolo de vitrină.
Și-atunci am dat să intru și eu
Strecurîndu-mă printre fiii lui
Dumnezeu
Pînă ce m-am trezit c-o luminare-n
mînă

În mijlocul sălii, așteptînd să vină
Careva, să mă dea afară
Căci mi-era a anatema și-a măscară.

M-au înconjurat locuitorii și m-au
împins pas cu pas
Dincolo de paradis și de iconostas.

L. Gîmor

nume și locuri în memoria dobrogei

Numele multor scriitori și poeți români sînt legate de cel al **Dobrogei**. Obirșia statorniceii sau vremelniceii lor șederii prin aceste locuri a fost poate exilul — și **Ovidiu** este numai primul în șirul unor mari luminați ce ispășeau aici păcatul de a se fi născut mai devreme decît timpul lor spiritual. Numele lui reprezintă însă și pecetea pusă din timpuri imemorabile peste o mișcare literară a cărei cronică s-a scris continuu, ani de-a rîndul...

A fost, poate, acea nestăvilită și fascinantă chemare a întinderilor albastre, drum așternut imaginației mînate de „vînturile, valurile” poetului Mihai Eminescu. A fost poate curiozitatea acelei „terra incognita” pe care o reprezenta Dobrogea pînă cînd un alt Apollodor a înălțat drum de fier la Cernavodă, peste apele revărsate ale Dunării.

În după-amiaza zilei de întii decembrie 1878, pasagerul **Sophia** care efectua curse regulate între gurile Dunării și Viena, navigînd sub pavilion austriac, făcea ultimele manevre de acostare la cheiul portului Cernavodă. Pasagerii se îngrămădiseră ca de obicei la tribord, așteptînd nerăbdători debarcarea. Pe punte, undeva mai în dreapta, se remarcă un tînr destul de înalt, suplu, cu joben și mustață, îmbrăcat după cele mai recente caiete ale modei pariziene. Avea 24 de ani și încerca probabil o comparație între Parisul balurilor, Florența muzeelor, Veneția gondolelor, alunecînd pe Canal Grande, și acest mic tîrg din margine de țară și de lume, unde descindea, într-un semicerc, pentru a-și lua în primire postul de prefect al unui județ cu reședința la Răsova. O comună cu cîteva case doar, urcate pe dealul din fața malului Dunării de frica inundațiilor ce se abăteau cu regularitate, an de an. Tînrul acesta nu era altul decît **Alexandru Macedonski**, fiul primului general al Țării Românești și ministru de război. Pe poetul, deja consacrat la vremea aceea, îl aduceau aici înseși versurile și pamfletele sale antimonarhice apărute în revista *Junimea* și în zăarele *Plevna*, *Fulgerul*, *Oltul*, *Telegraful*, *Trăsnetul*, *Dunărea*, dar, mai ales, în *Ghimpele*. În scurt timp — datorită condițiilor improprie — reședința județului este mutată la Cernavodă, dar și aici, poetul avea să rămînă mai puțin de un an, pînă la 1 aprilie 1879, cînd este numit de guvern administrator al plășii Gurile Dunării, avînd reședința la Sulina. De data aceea **Macedonski** și-a luat în serios funcția — Sulina era în acea vreme un port cu o viață alertată de prezența Comisiei europene a Dunării de jos — depunînd o susținută și conștiințioasă activitate. Se păstrează pînă azi un firman iscălit de consulul Sublimei Porți prin care i se mulțumește poetului pentru activitatea sa. Doar după un an, guvernul îl va revoca însă,

și poetul se va reîntoarce la București, ducînd în bagaje nostalgia nopților acestui tîrm de o mirifică frumusețe...

De Sulina — „orașul care moare în picioare” — este strîns legată viața și opera fiului unui alt general, **Pănișă Botez**. Este vorba de cel care avea să se numească **Jean Bart**, după numele unui celebru corsar francez din timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea. Portretul acestui Pierre Lotti al Balcanilor îl face mai bine decît nimănui altul **George Călinescu**, într-un articol publicat în *Adevărul* literar și artistic din 21 mai 1933: „Jean Bart era dintre acei scriitori mai în vîrstă care nu ies decît rar în lume, și atunci pot să facă, prin încruntarea și tăcerea lor, impresia unui dispreț pentru tot ceea ce nu-i privește de aproape, ca și pentru tîneri. Înalt, aspru și brăzdat adînc la față, cu părul tare și cărunt, dat filfiiu pe spate și cu noblețe, ca al unui comandant de vas în bătaia vîntului, el își amintea numaidecît prin figură că făcuse parte din tagma acestor comandanți pe ape, la care sentimentul de răspundere se împerechează cu cea mai desăvîrșită politețe și mondenitate. Și într-adevăr, omul acesta vi-guros și leonin, care privea lumea cu asprime de Capaneu insultînd cerul, și emitea sunete guturale, ca scurte comenzi pe bord, se dezvăluia interlocutorului ca o fire blindă și prietenoasă, modestă, fără emfază și visătoare. Cei ce l-au cunoscut mai de aproape vorbesc de lungile lui reverii, care îl prindeau acasă, sau pe stradă, pironindu-i ochii în tavan sau pe cer. Marinarul obicinuit cu un singur element vast făcea probabil în închipuire, pe pereți sau în azur, navigații fabuloase, ce-l răpeau de pe uscat”.

Constanța începutului de veac era marcată de minaretele ascuțite din care se făceau auzite, de două ori pe zi, invocările către Alah, de casele mai răsărite ale anghos-

tilor de cereale ce făceau bani „mari” cu nave mici și de străzile înguste, colbuite, ducînd invariabil spre tîrmul mării. Cea mai mare clădire a orașului era hotelul „Carol” (astăzi — sediul D.S.A.P.C.), ridicat chiar pe din-tele stîncos al zonei peninsulare. Aici, într-una din camerele cu vedere la mare, au locuit, în 1906, poeții **Ion Minulescu** și **Dimitrie Anghel**. Ambii îndeplineau funcția de „salariați permanenți la domeniile statului”, o ocupație destul de prozaică în comparație cu acelea din timpul lor liber. Într-o cameră deschisă imensului peisaj albastru, **Ion Minulescu** a scris *Marinele din Romane pentru mai tîrziu* și este aproape sigur că și **Dimitrie Anghel** a suferit o influență puternică, chiar dacă marea nu este un leit-motiv al poeziei sale. Dar orașul însuși, Constanța — provincie marginală — a rămas puternic impregnat în memoria celor doi: „În orașul unde-am stat / Ani de ani, cînd crește / Liniștea pe înserat / Turn cu turn vorbește” (**Dimitrie Anghel**). Iată însă, mai e-locvent, ce scria **Ion Minulescu** în ziarul *Românul*, numărul de marți, 13 mai 1914: „Literații noștri au descris scene din viața Capitalei și a orașelor de provincie — nu vorbesc de scenele vieții de țară, care sînt false, pretențioase și triviale. Ei bine, dintre cele două dintii, prefer pe cele de provincie, nu fiindcă și-au găsit interpreți mai talentați, ci fiindcă în simplitatea patriarhală a desfășurării lor găsim — cînd voim să ne dăm bine seama de ce se poate găsi în ele — o întreagă doză de rafinament, cu mult mai puternică oricărei părți proporționale din viața Capitalei. Capitala este un imens rezervor de apă captată din izvoarele împrejurimilor. Provincia, în schimb, nu-i decît unul din aceste izvoare curate la obirșie, dar care, pînă să ajungă în marele rezervor se tulbură și are nevoie de filtrele observațiilor cotidiene”.

Liceul **Mircea cel Bătrîn**, veche și prestigioasă citadelă a învățămîntului dobrogean, l-a avut ca profesor, în anul cu care a debutat acest secol XX, pe romancierul **Ion Adam**, la a cărui moarte, prematură, **Nicolae Iorga** scria: „...literatura română pierde una din cele mai originale naturi de artist” (**N. Iorga**, „Oameni care au fost”, vol. I). **Ion Adam**, astăzi foarte puțin prezent în memoria literară a contemporaneității, a scris, în perioada cînd s-a aflat la Constanța, romanele **Sybaris** și **Rătăcire** și a editat, împreună cu **I. V. Soriciu** și **T. Dașcovici** cotidianul **Tribuna Dobrogei**. De numele său și ale lui **Șt. O. Iosif**, **Ilarie Chendi**, **Emil Gârleanu**, **Corneliu Moldoveanu** este legată înființarea **Societății scriitorilor români** și tot **Ion Adam** este cel

care, în 1907, din însărcinarea ministrului școlilor, **Spiru Haret**, a pledat convingător în apărarea învățătorilor învinuiți de guvern că ar fi instigat pe țărani la răscoală. (**E. Puiu**: „Personalități ale culturii în Dobrogea — **Ion Adam**”, revista **Tomis**, 1969). **Ion Adam** a fost înmormîntat în cimitirul din Constanța și doar o stradă a orașului amintește astăzi de unul din acei scriitori de la începutul secolului, ce s-au constituit într-o necesară „punte de legătură” între clasici și literatura dintre cele două războaie mondiale.

Ovreme tot profesor, apoi avocat, și, în sfîrșit, decan pe viață al baroului din Constanța a fost poetul **Alexandru Gherghel**, coleg de clasă la liceul din Pitești cu **Ion Minulescu** (împreună cu care a scos, pentru un foarte scurt timp, o revistă literară a elevilor). Simbolist descinzînd din cercul **Literaturii** lui **Alexandru Macedonski**, **Alexandru Gherghel** a venit deseori în contact cu **Titu Maiorescu**, **Pompiliu Eliade**, **Ovid Densusianu**, **Ion Minulescu** și alții. Poet prolific, „mecena” șezătorilor literare organizate la Constanța în primele decenii ale secolului, și mai tîrziu, **Alexandru Gherghel** s-a stins din viață în ultima lună a anului 1951, în casa pensionarului **C.F.R.**, **Constantin Martinescu**, casă ce se mai păstrează încă și astăzi, deși într-o stare apropiată de molărie, pe strada „30 Decembrie”. O bună perioadă de timp poetul a locuit și pe strada **Mihai Viteazul**, într-o casă care, de asemenea, mai poate fi încă privită, dar numai de către avizați. Fiindcă, astăzi, nimic altceva nu vorbește locuitorilor Constanței sau vizitatorilor săi de viața și activitatea lui **Alexandru Gherghel**.

In 1900 se stabilea la Constanța și familia doctorului **N. Marinescu-Sadoveanu** (de la numele moșiei Sadova), tatăl viitorului scriitor, publicist, conferențiar și mare pasionat al teatrului din toate timpurile — **Ion Marin Sadoveanu**. Familia a locuit mulți ani într-o vilă — ulterior distrusă de bombardament, situată chiar deasupra portului **Tomis**, pe strada **Karl Marx**, astăzi spațiu verde ce a fost folosit drept cadru al scenei ample, în care s-a montat vara trecută tragedia lui **Euripide**, „*Medeea*”. Elev al gimnaziului clasic **Mircea cel Bătrîn**, pe care-l absolvă în 1908, viitorul scriitor avea să mărturisească: „Contactul pe care-l luam cu litoralul era cea mai intensă prezență a vieții mele de pînă atunci”, iar într-o scrisoare adresată lui **Sorin Negruzți** mărturisea: „Ea (n.n., marea) este una din marile și ne-

mărginitele mele dragoste”. De altfel **Ion Marin Sadoveanu** nu a rămas la simple afirmații declarative; lucrarea sa **Constanța pe urme de piatră și amintiri de oameni**, piesa **Molima** — jucată cu **George Vrăca** și **Aura Buzescu** în rolurile principale, romanele **Ion Sintul** și **Taurul mării** își trag seva inspirației din timpul petrecut de autorul lor la tîrmul Pontului Euxin.

Incontestabil, un animator al vieții culturale din Dobrogea în primele două decenii ale secolului a fost **Petru Vulcan**, care a locuit pe strada **Decebal** la numărul 40 și apoi, la numărul 31. Autor de proză, poezie și teatru, fondator al bibliotecii și cercului literar **Ovidiu** (în 1897), **Petru Vulcan** este și creatorul primei reviste literare din Dobrogea, intitulată la fel de simbolic **Ovidiu** (1898). Dar în materie de publicistică, tot ceea ce a apărut în acea perioadă: **Poporul**, **Lumea nouă**, **Familia**, **Revista idealistă**, **Adevărul literar**, **Revista poporului** — pe care a condus-o timp de 12 ani!, poartă semnătura lui **Petru Vulcan**.

Sînt puțini la număr cei ce cunosc că **Mihail Kogălniceanu** a locuit o vreme pe strada **Mircea cel Bătrîn**, pe lângă fostul teatru **Elpis**; că **Hortensia Papadati-Bengescu**, care și-a petrecut mai mult de 10 ani din viață (perioada 1920—1930) la Constanța, a locuit pe strada **Mihai Dumitru**, la nr. 8. La Valul lui Traian se mai păstrează căsuța poetului **Dumitru Olariu**, fondatorul revistei **Litoral**, iar lîngă Medgidia a trăit foarte mulți ani prozatorul **I. Valerian**, autorul romanului **Carasu**. La Mangalia a existat pînă de curînd o casă a lui **Nicolae Iorga**, care a fost demolată de cîțiva locuitori neștiutori. Municipiul Tulcea păstrează urmele pașilor lui **Alecu Văcărescu**, **Nicolae Dunăreanu**, **Urmuz**, **Pavel Dan**, și cîți alții... ?!

Desigur, nu un mărginit patriotism regional ne-a oferit substanța acestor rînduri. Ele mărturisesc respectul ce-l datorăm făurarilor spiritualității de pe aceste meleaguri, celor ce au asigurat permanența sa în timp. Sînt locuri pe lîngă care nu trebuie să trecem nepăsători, și în acest sens, ne revin însemnate responsabilități, căci gestul de conservare a locurilor unde au gîndit și creat oameni de seamă ai culturii românești este un act de pioasă smerenie în fața memoriei lor.

C. ISMĂILEANU

● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia

Dobroge dăruită nouă de Hercinici — martori la nașterea Europei — pământ al făgăduințelor împlinite cu care ne-au înzestrat talazurile Pontului Euzin, și-n care patriarhul Istros și-a mplîntat tri-dentul de ape.

Ne-am întrupat gînditori din huma sfîntă a Țării dintre Ape și, demiurgic, am frămîntat lutul, i-am dat chip din chipul nostru și l-am copt la focul inimilor, sfîntîndu-l și păstrîndu-l în urna Hamangiei, ca să rămînă o dreaptă și curată spovedanie în fața judecătii Soarelui.

Dobroge temeinică și proteică, arhaic pământ așternut de Eol, pe stîncă, și veșnică născătoare de pămînturi, masă de altar dăcică. tocmită voevodal întru temeritate aici, la temelia de răsărit a lumii românești, noi, cei de astăzi, rămînem cu frunțile ridicate pe țarmurile luminii, spă-

late de Mare și Dunăre, atunci cînd Soarele ne investimintă și ne încununează cu roșul de raze merit făuritorilor de bine...

Amintiri

Datorez totul Constanței, oamenilor și locurilor unde m-am format și am crescut.

Pînă la 19 ani nu am părăsit mai mult de două săptămîni Mangalia copilăriei și Constanța anilor de liceu.

Marea era a doua măsură a existenței și dacă vreți, singura dimensiune a infinitului pentru mine. Ea mi-a dat liniștea și frămîntarea în același timp, fior și freamăt sensibilității și dacă toate acestea, se undeva, transpar și în activitatea mea artistică, o

datorez desigur fericitei intîmplări de a fi venit pe lume la marginea mării.

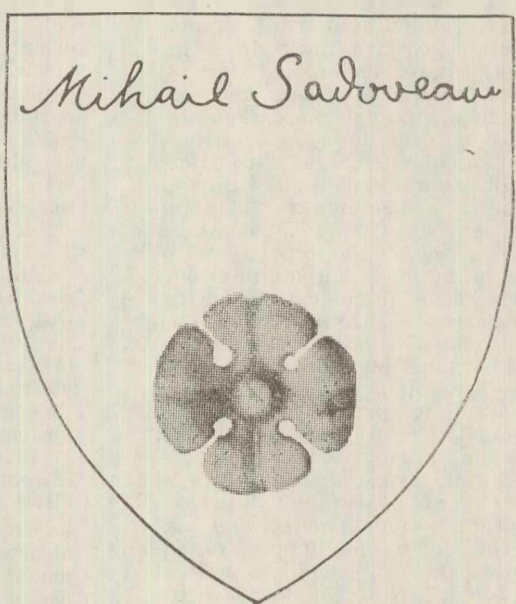
Terminam, în orașul de pe malul mării, liceul în '45-'49, ani de răscruce nu numai pentru formarea mea ca individ, ci și pentru întreaga țară; ani în care fiecare dintre noi trebuia să aleagă o tabără sau alta; și dacă cei mai mulți dintre noi ne aflăm aici, pe frontul acesta de luptă ideologică, științifică sau artistică este pentru că educației, părinții noștri, conștienții ne-au format așa.

Revin în Constanța totdeauna cu emoție, uneori cu sentimentul trădării, tocmai pentru că pînă astăzi nu am avut posibilitatea ca — despre acești ani, de răscruce pentru istoria țării — să realizez un film la dimensiunea adevăratelor proporții ale oamenilor de acolo, hrăniți de un pămînt ce poartă în el altele co-

mori ale antichității... comori transmise prin caracterele oamenilor, în sinceritatea, în devotamentul, în hărnicia lor.

Învădări către Constanța am făcut întotdeauna în filmele pe care le-am realizat. Chiar în Răutăciosul adolescent, deși Breban prevedea ca împlinirea iubirii eroilor principali să aibă loc pe valea Prahovei, eu am mutat-o la Constanța, în preajma mării. Acum, în Facerea lumii, există un moment dramatic important, legat de reforma monetară, stabilizarea din 1947, proiectat inițial pe cazinoul din Sinaia, pe care însă îl voi filma la cazinoul din Constanța.

Ch. H. Stăvilă

trei prieteni

(Urmare din pag. 7)

Limuzina luneca fără hopuri, în plină viteză, trebuia să străbătem orașul de la un capăt la altul. Amîndoi tăceam. Cuvinte de mîngiere ar fi fost nelalocul lor. I-aș fi luat prietenește mîna între minile mele. Dar și asta mi s-a părut de prisos. Ni-era de ajuns amîndurura simpla noastră apropiere, simțeam asta și pentru ea... Poate că mă înșel; cu atît mai bine. Mai sînt doar cîteva minute. Voi fi atunci mai ușurat. Singurătatea în doi mă apăsă. Plutește în ea ceva nelămurit, un fel de vină, o complicitate, în gol, în nelămurit. Șade lingă mine ca o stană de piatră. Oare la ce s-o fi gîndind? Poate că a și uitat de prezența mea, sau poate că nici nu-i pasă. Mîinile ei înmănușate se odihnesc pe poșeta de crocodil negru, calme, impecabile. Ține poșeta pe genunchi și cu gîtul ei lung, plin și mat, de împărăteasă egipteană, e dreaptă, naltă, fără poză, fără sfidare. Mașina se opri la poarta blocului în care locuiește. O ajutai să coboare. — La revedere, Liliana! Aș fi rugat-o să-mi lase mașina pînă acasă sau pînă la club, eram chiar contrariat că nu se gîndise la acest lucru. N-am îndrăznit. Și-a dat vîlul la o parte descoperindu-și fața:

— Vino nițel pînă sus.

Mă privea, cu ochii ei liniștiți, limpezi în întunericul lor. Și parcă plînsese în cimitir, adineauri. Fără îndoială, eu sînt cel care complic lucrurile. Ea e așa cum arată: stăpînită, leală, indiferentă. Iar eu mă tulbur fără rost la gîndul că vom fi singuri — în sfîrșit singuri — în apartamentul ei. Să fiu corect! Să fiu domn! Să mergem sus.

Spre uimirea mea, cîțiva domni și doamne o așteptau în apartament. Servitoarea făcuse onorurile casei. Nu vorbea nimeni. Se servi un grog binevenit în acest sfîrșit răcoros de martie. Acum se vorbea în șoapte ca și cum dormea în casă cineva. Trebuia să plecăm. Unul cite unul, musafirii își luau rămas bun. Dar plutea o întrebare în aer. Se vedea din șovăiala musafirilor, din schimbul de priviri, din îngrijorarea frunților. Și iată, o doamnă rupse tăcerea și propuse Liliane să doarmă la noapte cu ea: — Să nu rămîi singură. O să-ți fie urît.

Liliana refuză ferm.

— Mulțumesc mult — spuse ea — dar vreau tocmai să fiu singură. Am nevoie să rămîn cu mine înșămi. Dar nu vă neliniștiți. Sînt tare.

Avea într-adevăr glasul ei cel de toate zilele, cum nu se poate mai liniștitor. Doamna care se propusese înger de pază renunță. Mă ridicai la rîndul meu, să nu

fiu cel din urmă care pleacă și din fundul salonului văzui pe Liliana pornind în întîmpinarea mea. Îmi întinse mîna și cu politețea ei obișnuită, care însă în acea zi era semn de deosebită luare-aminte, mă însoți pînă la ușa dinspre vestibul, și în întredeschiderea ei îmi mai întinse mîna odată: „Bună-seara Jean! și-ți mulțumesc mult, — îmi spuse ea ca și cum o adusesem de la restaurant sau de la teatru. Și te rog să nu mă uiți, telefonaează-mi. Pentru tine sînt totdeauna acasă, — și aici deodată glasul ei, fără să cedeze, coborî cu o octavă, — chiar astă seară; mi-e urît, — dar vreau să fiu singură. Pe la zece nu mai e nimeni aici, trimit femeia la culcare, poți veni. Contramandază orice și vino! Fă acest sacrificiu pentru mine“.

Nu pot spune cită rugă și cită poruncă se cumpăneau în glasul ei grav, pe care nu-l putea desluși nimeni, cu toate că nici măcar nu vorbise mai încet. Coborîse numai tonul cu o octavă mai jos, la cel mai adînc contra alto, ca să nu se audă la doi pași decît un zvon muzical, la fel de tare cu vorbirea de mai înainte. În felul acesta nimeni n-ar fi putut afirma că vorbise mai încet, numai pentru mine și ceea ce era mai rău nici chiar eu nu eram sigur că invitația ei e un secret care conține o făgăduință anume. Nimic alt decît că mă prefera ca să-i ții de urît, ca un vechi prieten, în această noapte, cea mai însemnată dintre nopți. Și totuși... și totuși... Dar să mă gîndesc mai bine la altceva, altminteri, pînă la zece, innebunesc. Ce va fi, voi vedea.

...Această spovedanie ar trebui să se termine aici. N-a fost decît o cercetare a gîndurilor mele, în așteptarea sfîrșitului inevitabil care mă obsedează zi și noapte. Fiindcă e adevărat că prietenul Max e greu bolnav și poate nu mai scapă. Ce-ar fi să telefoniez? „Allo, tu ești Liliana? Nu-ți recunoșteam glasul. Cum îi merge lui Max?“ Aflai că Max a petrecut o noapte mai liniștită, că n-a fost nevoie să se deschidă ferestrele decît o singură dată. Dar Liliana mă invită pentru după-amiază la orele cinci la căpătîiul lui Max să fac pe sora de caritate. Ea are neapărată nevoie să iasă către ora aceea și va lipsi două-trei ore. Dacă am răbdare și aștept, voi avea chiar norocul să o văd diseară. Mi-a comunicat toate acestea pe un ton de glumă liniștită și dorința ei va fi împlinită. Cine știe unde se duce? Mi-a spus: „Fă acest sacrificiu pentru mine“. Poate că tocmai eu, ținîndu-i locul lingă bolnav, îi înlesnesc întîlnirile. Dar n-am încotro. Am s-o aștept.

150 DE ANI DE LA NAȘTERE

o scrisoare inedită a lui Vasile Alecsandri

Astăzi, în casa de la Mircești, razele soarelui pătrund ca o mină prietenoasă prin perdelele odăii, în care visa poetul, și mîngîie masa la care și-a scris versurile. Pendula tace; tabloul Veneției privește din adîncul timpului, căutînd parcă ochii ce-l contemplau atît de des, pentru că acolo, în Veneția, în gondolele veacului trecut, pe Puntea suspinelor, au rămas clipele iubirii lui nemuritoare. Trec zilele și pasul lui nu mai răsună în încăperea mută. Numai umbrele fotografiilor se mișcă încet, după soare, în timpul unei zile întregi, umbre evocatoare ale timpului trecut, pentru ca, o dată cu venirea serii, să se retragă în conturul lucrurilor, așa cum el s-a retras în adîncul tăcerii.

Deschid deseori cartea **Pastelurilor** și mă întreb ca Villon: „Mais où sont les neiges d'antan?“ „Dar unde sînt zăpezile din timpul lui Alecsandri?“ Totuși, există o ninsoare, pe care pașii rămîn întipăriți definitiv: **hirtia albă**. Îmi arde degetele, atingînd-o, o scrisoare a bardului din Mircești! O am de la soția mea, descendentă din Paulina Alecsandri, și o păstrez de mult, cu sfîntenie. Recitînd-o, vremea dispăre și, în priveștiștea de iarnă a Moldovei, revăd casa din Mircești. Alecsandri se pregătește să plece în capitală și privilegiile i se opresc asupra Doamnei Paulina, stînd în fața căminului. Și-o închipuie rămasă atît de singură, în urma lui, și inima i se strînge de un fior. Se duce la masă și începe să scrie...

Mircești 2. de 1875

Rucsandă

Îți trimitem pe Marghiolita pentru ca te asiste la cununia Princesei Olga, dar fiind că eu plec astăzi la Bucurici unde voi sta pînă la serbători, suroruna Paulina are să rămîie cu totul singură la țeară. Foarte mult m-a îndatorat dar a trimis pe Marghiolita să te companie pînă la întoarcerea mea, și îți permit să te căsăleşti cu ea află în Iași după cum dorești. Te rog dar încă o dată ca te mi faci mulțumirea de a trimite pe Marghiolita adăpă după nunta prinsoara, căci este o copilă foarte blîndă și cum se cade, și suroruna Paulina o iubește foarte mult.

Altețat sincer

V. Alecsandri

Rucsandă este sora Doamnei Paulina Alecsandri. Marghiolita, fiica Rucsandei și, mai tirziu, bunica soției mele. Pe această scrisoare, a stat cîteva clipe, mîna lui... Din ea, se simte atenția lui gingașă față de aceea care i-a însoțit clipele vieții. Prin ea retrăim momentul intim al vieții lui de cămin, cînd, înainte de a pleca, și-a învîluit soția într-o privire caldă de dragoste și a scris: „...cucoana Paulina are să rămîie cu totul singură la țeară...“ Desigur, se naște întrebarea: de ce nu s-a dus la nunta Princesei Olga, și Doamna Paulina? Soția mea își amintește din povestirile bunicului său, Vasile Brăileanu, din Iași, că Doamna Paulina era o vrednică gospodină, iubea păsările, pisicile și florile, era o mare visătoare și îi venea greu să se zmulgă din mijlocul raiului de la Mircești.

Îmi mai spune soția, care a fost botezată la Mircești de Doamna Paulina Alecsandri (i-a dat numele de Alecsandrina, în amintirea poetului), că soția lui Alecsandri fiind chemată la curtea regală, la Peleş, de către Regina Carmen Sylva, s-a dus, dar a stat foarte puțin, și cînd a vrut s-o

mai rețină, a spus: „Maiestate, nu pot, mă duc la Mircești, unde mă așteaptă păsările și lunca“. A fost imposibil s-o mai oprească la curte.

Pierderea lui Alecsandri i-a cauzat o durere imensă. După stingerea lui din viață a purtat doliu pînă la sfîrșitul zilelor. Scrisorile și plicurile i-au fost toată viața cernite. Mama soției mele, Maria Doctor Const. Brăileanu, își mai amintește cum, fiind copilă de vreo 8—9 ani, a asistat cu toate școlile din Iași și din alte orașe și sate la funeraliile lui Vasile Alecsandri, la Mircești.

Poetul a fost purtat pe umeri, pe drumul cel din urmă, de nouă dorobanți din Războiul Neatîrnării, în fruntea cărora mergea, cu chip adînc îndurerat, **Sergentul**... După 150 de ani de la nașterea lui Vasile Alecsandri, această scrisoare ajunsă din nordul Moldovei, pe țarmurile Pontului Euzin, ca o frunză purtată de vîntul întîmplării, mi se pare o filă de aur, nemuritoare, fluturată prin noaptea vremilor.

GRIGORE SĂLCEANU

CRITICĂ ȘI GENERAȚIE

argument

În cuvîntarea sa, ținută în fața oamenilor de cultură și artă, abordînd probleme ale creației și criticii literare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat printre altele: „Critica literară trebuie să trateze cu simț de răspundere creația, să contribuie activ la orientarea ei ideologică și estetică, să-i ajute pe artiști, îndeosebi pe cei mai tineri, să înțeleagă problemele artei, sensul și orientările generale ale culturii socialiste și, totodată, să-și aducă aportul la educarea gustului artistic al iubitorilor de frumos, al marelui public“.

Ancheta revistei noastre a pornit tocmai din dorința de a pune în discuție unele probleme de acută importanță, ce privesc în genere condiția criticului și a criticii în ansamblul creației literare. Ne-am adresat în acest scop criticilor mai tineri, de la toate publicațiile de specialitate din țară, de la care nu am obținut, în toate cazurile, participarea pentru a avea înmănușate păreri — cit de discordante? — ale unei generații.

S-au remarcat, cu această ocazie, optica proaspătă, adesea divergentă, luciditatea susținerii punctelor de vedere, dar și convergența ancorării stringente în realitatea literară. Prin urmare, ceea ce am putea numi o nouă generație de critici ni se înfățișează asemenea unui panopticum, deosebit de interesant, ca o însumare de note **individualizate**, distincte deci, dar și concertînd, totodată, o voce a timpului nostru, aceea a nevoii de a fi stabilite criterii mai ferme în abordarea operei literare, a climatului literar de la noi, ca și rolul formator și de **îndrumare** deci, pentru cititor, al criticii literare.

Discuția s-a desfășurat în marginea întrebărilor alăturate. O prezentăm cititorilor noștri, ca edificatoare și, credem noi, deosebit de utilă.

M. ROZNOVEANU

GABRIEL DIMISIANU:

1. Vorbind despre existența celor trei generații postmaioresciene, E. Lovinescu, desigur, indică o genealogie în primul rînd ideologică, așa cum singur a precizat-o în prefața volumului **T. Maiorescu și posteritatea lui critică**. Linia Maiorescu s-a perpetuat pură în cele trei generații, nefiind însă singura din cuprinsul criticii românești antebeliice. Maiorescianismului primei generații i s-au opus, din direcții deosebite, N. Iorga sau Ov. Densusianu; celui de a doua: Ibrăileanu, ș.a.m.d. Serile de după război, în împrejurările specifice, nu au mai preluat un mesaj maiorescian integral și e de ajuns să amintesc numele unor critici proeminenți din „generația a patra”: Piru, Negoițescu, Marino, Crohmălniceanu, Bălotă, Paul Georgescu, spre a mai fi că maioreșcianismul nu a mai fost factorul de cristalizare a unei promoții critice omogene. Același lucru și despre promoția următoare, „a cincea”, adică a criticilor afirmați după 1960. Revenit, în ultimul deceniu, printre numele de primă autoritate ale tradiției literare românești, Maiorescu exercită în continuare un patronaj spiritual indispensabil evoluției fertile a culturii noastre. Linia sa a putut fi totuși îmbogățită intrînd în contact cu noile orientări din gîndirea contemporană, aspect de care critica celei mai noi promoții nu este, și nici nu ar fi de dorit să fie, străină.

2. Întrebarea impune un răgaz de meditație și un spațiu de argumentare impropriu cadrului de față care cere un răspuns sintetic și inezitant. Tot ce pot spune este că momentul actual înregistrează, față de situația de acum un deceniu și jumătate, o înmulțire fecundă a unghiurilor din care critica receptează faptul de artă. Există mai multe stiluri critice: un stil ideo-

logic (de valorificare a ideilor operei), un stil al criticii analitice, un stil reconstituitiv sau altul voluptuos divagant etc., toate cu drept de cetate cînd exprimă o vocație autentică.

3. Aparent se poate vorbi de o neconfluență a celor două activități. Mai ales ultimii ani au adîncit separarea preocupărilor: istorici literari dăruieți cercetărilor de arhivă, edițiilor de scriitori clasici, confruntărilor de texte pe de-o parte, de cealaltă foiletoniști trăind exclusiv în climatul ultimei ore literare. E un loc comun a afirma că disjungerea este improfitabilă de ambele părți. Cercetările istoricului trebuie vegheate de instinctul valorificator al criticului, iar comentariul literaturii actuale să dispună de reperele tradiției.

4. Izolarea în universul cărților și dezinteresarea de identitatea civilă și fizică a creatorilor acestor cărți — iată condiția ideală de exercitare a oficiului critic. Dar aceasta e o **condiție ideală** și ar fi absurd să o socotim realizabilă în sensul strict. Vocația adevărată a criticului se verifică totuși și în posibilitățile sale de abstragere din cotidian, în consecvența de a îndeplini neabătut o misiune care-i poate procura oricînd prejudicii morale sau sociale. Critica implică o asceză, spunea Lovinescu.

O grupare literară este firesc să-și susțină convingerile și să militeze pentru promovarea valorilor în care crede prin intermediul unei critici partizane. Fenomenul nu mi se pare condamnat al tă vreme cît se manifestă în sfera strictă a esteticului și nu urmărește mai mult decît impunerea unui crez estetic. E adevărat că destul de frecvent se întîmplă să asistăm la devierea către susțineri mutuale pentru atingerea altor țeluri decît de ordin literar, dar acest aspect iese din cadrul discuției noastre.

5. Un critic al actualității literare este necesar să se manifeste prin intermediul unei reviste, după cum personalitatea revistelor e dată în mare măsură de criticii lor.

6. Precizez încă o dată că nu iau în discuție cazurile de alterare a judecății critice prin determinări din afara esteticului. Reaua credință, setea de vindictă ș.c.l. nu angajează fondul problemei pe care o ridică, deci să excludem aceste atitudini dintre cauzele ce ar explica existența controverselor în jurul unor opere. Rămîn deosebirile de viziune critică, de gust, de sensibilitate literară, de formație ideologică ce pot fi atît de adînci încît să ducă la aprecieri total opuse ale unei opere. În acest sens istoria literaturii ne stă la dispoziție cu destule exemple.

7. În 1970 au apărut multe volume de critică demne de interes aparținînd criticilor activi din toate promoțiile. Și culegeri de critică foiletonistică, și eseuri, și monografii. Poate că este un accident editorial și anul viitor nu va mai fi atît de bogat. Oricum, prin cărțile acestui an, critica românească și-a reconfirmat valoarea și diversitatea.

MARIN MINCU:

1. Părerea mea este că nu există generații de critici, ci numai Critici. În critică, problema generațiilor se pune numai atunci cînd nivelul exercitării magistraturii ei este mediocru. O manifestare sterilă a fenomenului critic nu se poate constitui în generație decît prin lipsa personalităților. Spiritul gregar este însă dăunător rolului director ce și-l asumă Critica. Altfel noi am beneficiat de mari critici: Maiorescu, Lovinescu, Călinescu. Nu știu care literatură se mai poate lăuda cu personalități de rangul lor. Criticul are a-și croi opera proprie prin aventura asupra unei întregi literaturi. Cu excepția lui Lovinescu, la noi nu s-a petrecut fericita întîmplare, ca o generație literară să-și aibă Criticul ei. Deci a cincea generație de critici nu există.

2. Ca să existe orientări sînt necesare controverse teoretice și polemice. Și pentru aceasta, criticului trebuie să i se acorde rangul ce i se cuvine — adică acela de a fi Critic, și să aibă unde să scrie. Criticul să-și fie propriul său cenzor, sau să fie cenzorul producției literare, dar nu scriitorul să fie cenzorul criticului și să-i impună acestuia schimbarea opiniilor.

3—4. 6. Critica tînără nu are timp să facă și istorie literară, cum am mai spus, dar, adesea, e chiar refuzată de la acest oficiu. Așa cum afirmam mai de mult, nu poate fi un critic bun acela care nu s-a exercitat asupra clasicii. Proba de foc a criticului este **istoria literară**. Criticul actual dă prea mare atenție unor preocupări colaterale, mărunte, și nu mai cunoaște **izolarea** contemplativă a operei în sine. El are grijă să observe sinuoasele meandre ale culiselor literare și de aceea sacrifică **opera** autorului; sacrifică judecata axiologică atemporală unei realități conjuncturale. Există azi **critică de grup**, deși Călinescu afirma **individualitatea și autonomia** morală a Criticului. Călinescu și-a întîrziat publicarea monumentalei sale „Istorie...” din cauza adevărilor spuse acolo, despre marile Iorga. Cît de mari sînt scriitorii (în sens valoric) actuali, pentru a-l obliga pe critic să facă o critică de grup? În perioada interbelică, au existat **grupări critice**, care au reușit să polarizeze modalități estetice și orientări literare. Astfel, nu se pot neglijă: gruparea critică (cea mai puternică, formată din

campanie a tăcerii (cum spunea Camil Petrescu) în jurul unor opere de valoare, și criticul și-ar recăpăta respectul impus de integritatea sa profesională.

5. Ar fi de dorit ca criticul să fie acela care **să conducă** o revistă, iar scriitorul să **scrie** literatură. Numa astfel confuziile vor fi evitate. Deci pledăm încă (anacronic vor spune desigur unii) pentru o **critică de direcție**.

MARIAN POPA:

1. Dacă e nevoie, putem afirma existența unei a cincea generații postmaioresciene. Criticii acestei epoci aparțin însă unei generații în felul în care peștii înghesuieți în tr-o cutie de conservă fac parte din aceeași generație. Dintre criticii actuali, îmi place cu deosebire unul Marian Popa.

2. Prefer să vorbesc despre orientările care nu există: aceea a criticii filologice și a criticii fenomenologice bazată pe o solidă bază filologică și filologică.

3. Lipsa de interes pentru istoria literară manifestată de tineri e justificată în mai multe feluri. Mai întîi, pentru că istoria literară a fost multă vreme confundată cu cotorologia fără har; apoi pentru că pregătirea filologică de care am amintit înainte este extrem de sumară la noile promoții de licențiați.

1. Aveți certitudinea existenței unei a cincea generații poezice în acest caz, după opinia dv., cei mai valoroși reprezentanți ai noastre?

2. Care sînt, după părerea dv., orientările în critica română?

3. S-a observat, izolat, în cadrul criticii tinere mai ales, o preocupare de o dezvoltare independentă a istoriei și criticii literare?

4. Condiția criticului modern este izolarea? E posibilă azi, în România, o critică de grup?

5. Cum vedeți relația critic-revistă de cultură?

6. Cu toate că a fost discutată, problema labilității judecății plus. Cum vă explicați cazurile în care opera literară este contestată?

7. Se poate vorbi de un avans al criticii asupra dezvoltării literare? Semnificație dați acestui fapt?

Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu) din jurul „Sburătorului”, gruparea „Vieții românești” etc. Criticul actual este prea egocentrist ca să accepte statutul unei **grupări** (care implică idei, autoritate morală, urbanitate, simț al valorilor și declararea lor cu integritate profesională), așa că i se pare mai comodă afiliația la un **grupuleț**. Astfel se explică inadvertența flagrantă a receptării axiologice. De aici decurge autodescalificarea pe care și-o acceptă cu cinism. Datoria morală a oricărui critic ar fi să nu confunde criteriile axiologice cu orientările conjuncturale ale **grupulețului** din care face parte. Atunci ar fi exclusă posibilitatea declarării de genii a unor nulități, s-ar înlătura perfida

În alt sens, istoria literară se face în respectul adevărului, iar oportunitatea împiedică onestitatea. Lipsesc edițiile critice, sau măcar textele neamputate pe care să se realizeze un studiu serios. În sfîrșit, trebuie socotită condiția biologică: istoria literară este un privilegiu al senectuții sau cel puțin al maturității. Despre raportul dintre critică și istorie literară s-a vorbit destul, chiar pînă la plictis. În ce mă privește, am convingerea că este eficace o critică literară făcută cu detașarea istoricului literar și o istorie literară beneficiind de patima criticului. E ipostaza ideală, pe care dintre cei vii nu o găsesc decît la un singur om: Alexandru Piru.

4. Există o izolare absolut necesară: izolarea criticului în propriul sistem. Cu cît această izolare e mai mare, cu atît posibilitatea lui de a

● et in arcadia ego

● et in arcadia ego

● et in arcadia ego

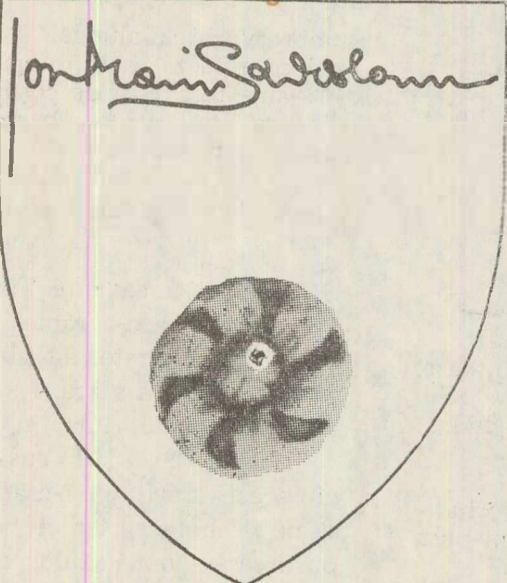
● et in arcadia ego

● et in arcadia ego

● et in arcadia ego

● et in arcadia ego

● et in

oraș
scufundat

Sub portaluri de valuri
opace fulgerări și întrupări
și un recif — aburi și raze —
abia născut
din plasma unui meteorit căzut

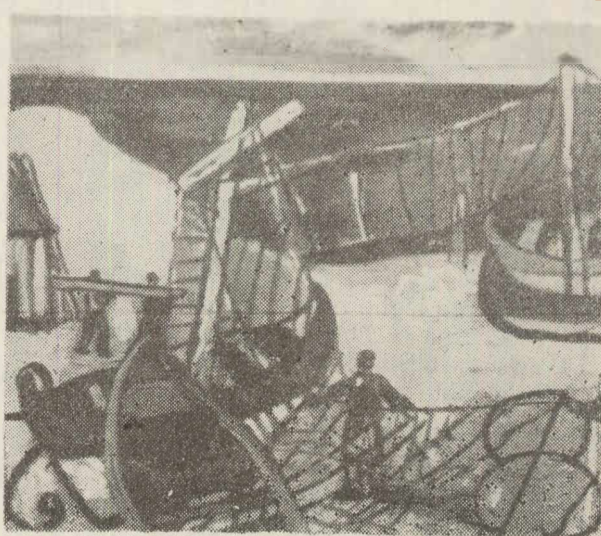
Printre ruini repezi căderi de alge,
de pulberi cărora nimicul
le-a împrumutat chipul,

de sunete ce nu mai pot să scape
și în prelungirea lor
să plîngă zidit de ape

Pe treapta ultimă a unei scări de
umbre
— oriunde trup și gînd sub

presimți deasupra norii
și spre un cer de tinere nisipuri
îndrepti un ochi profan:
fîntina veche de mărgean

Nicolae Măroș

● M. VĂRZARU — Punct pescăresc

Constanța.
sint. Așa
leagăn al
rii, al celei
gate vreodată
al primelor
acolo am
feluri de
douăzeci de
importante
la București
Vedeți, Ce
recare, ea
tate de v
ea face p
leagăn al
apolo e u
minte din
Constanța
buni, visă
așa de la
verde, înf
Imi pare
orașul ac

Automobilisti!

Dacă vizitați litoralul și Delta Dunării la volanul unui autoturism, cu prilejul noului sezon estival (1971) și doriți întreținerea sau repararea mașinii dv., adresați-vă atelierelor „CICLOP“-SERVICE din

CONSTANȚA
MAMAIA
EFORIE NORD
MANGALIA NORD
TULCEA

Lucrările de întreținere sau reparații vor fi executate prompt și de calitate.

Atelierele „CICLOP“ sînt dotate cu piese de schimb originale, necesare oricărui tip de autoturism.

BISCUȚI
DELICIOȘI

ÎNȚEBRINDERE
DE MORĂRIȚE
SI PANIFICATIE
DOBROGEA
CONSTANȚA

OFICIUL PENTRU CONSTRUIREA DE LOCUINȚE PROPRIETATE PERSONALĂ CONSTANȚA

contractează construirea de apartamente confort III, cu termen de predare în trimestrul IV 1971:

- apartament cu 2 camere și dependințe;
- 26 m.p. suprafață locuibilă (sufragerie, dormitor);
- 36 m.p. suprafață construită;
- încălzire centrală;
- baie cu cadă;
- în blocuri pe 4 nivele, în zona cartierului Filimon Sirbu și Tomis Nord;
- preț informativ — 50.000 lei.

Relații și înscrieri la sediul oficiului, Constanța — b-dul Tomis 90.

C. E. I. L. TIRGU JIU

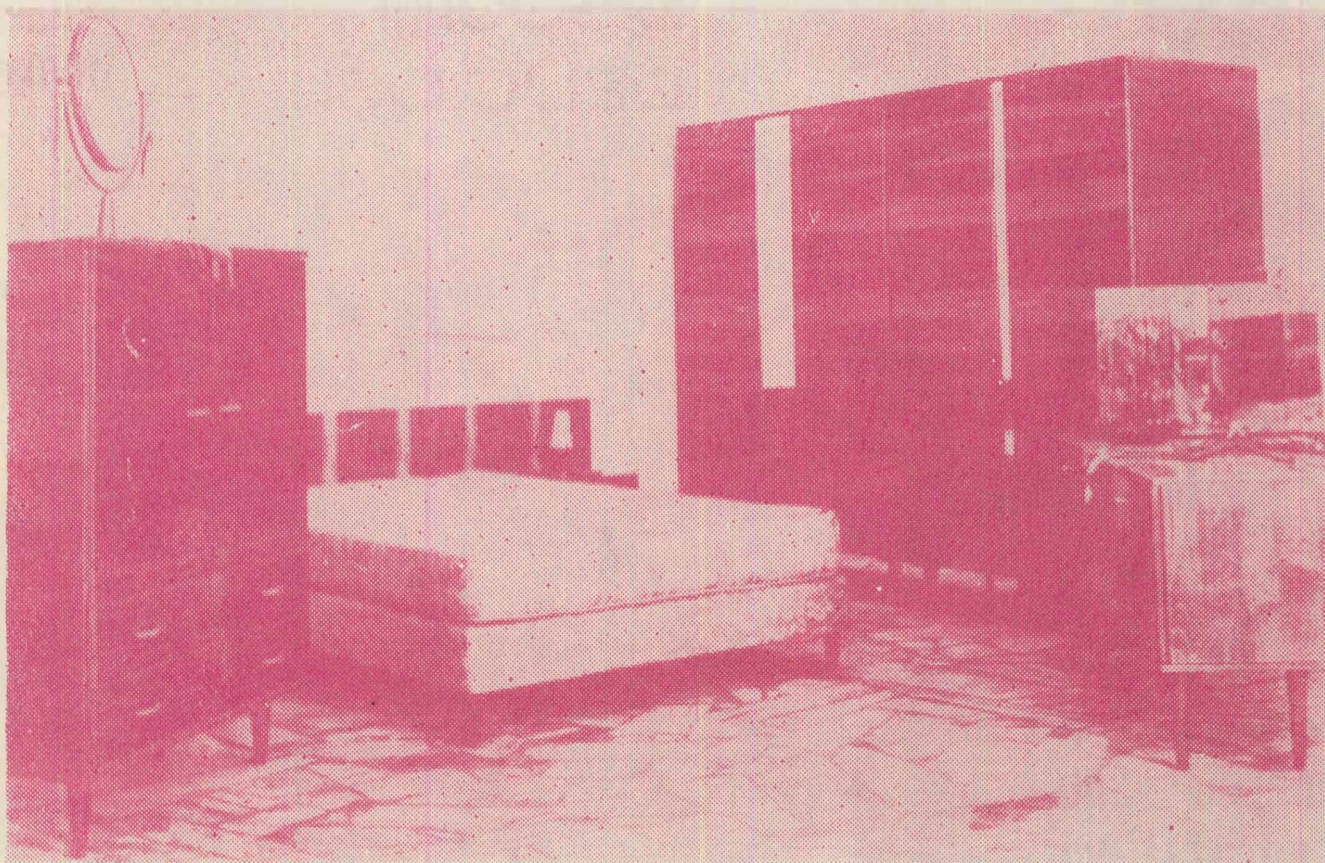
produce :

- cherestea de fag
- placaj
- parchete
- mobilă curbată
- plăci aglomerate din lemn

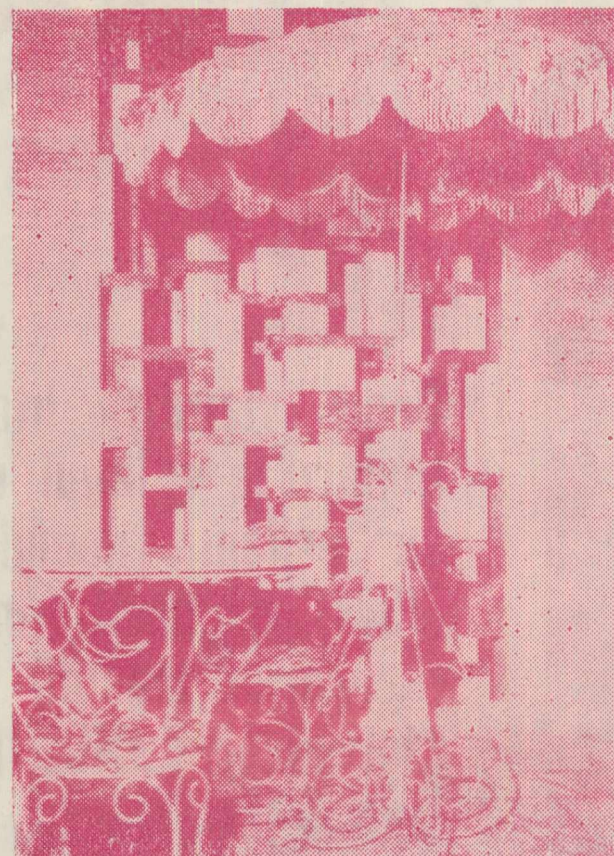
C. E. I. L. CONSTANȚA

O marcă de prestigiu a mobilei românești

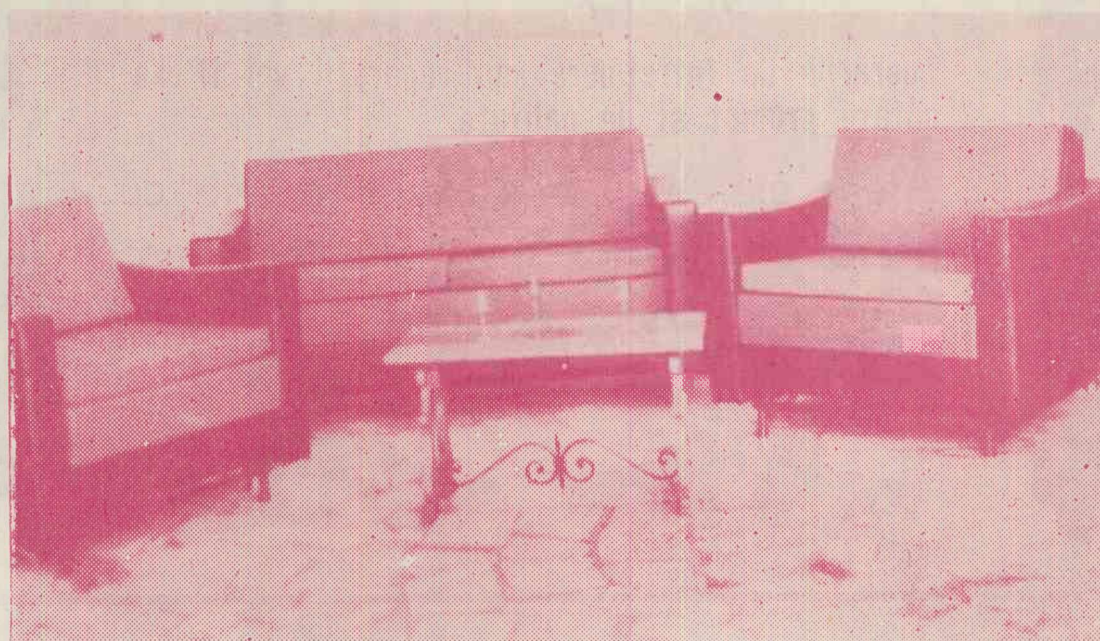
Garnitura „PELICAN“

Garnitura de terasă
„LUMINIȚA“

Divan
„MAMAIA-SUPER“

Mobilă de hol „TOMIS“

Intreprinderea apă-canal

Constanța

execută lucrări de branșamente apă și racorduri canal în orașul Constanța, pe litoral, la Medgidia, Cernavodă și Hirșova, cu materialul întreprinderii sau al clienților, cu plata în numerar sau în rate.

Execută verificarea instalațiilor de apă în vederea înlăturării eventualei risipe, pentru asigurarea unui consum normal.

Cererile pot fi adresate prin secțiile respective către I.A.C. Constanța.

ÎNCOTRO, EUTHERPE?

„Je ne suis qu'un homme, rien qu'un homme”, sînt cuvintele lui Bécoud, dar, la fel de bine, ele ar putea servi drept profesiune de credință oricărui cîntăreț. Pentru că, azi, mai mult ca oricînd, interpretul de muzică ușoară se vrea un bard al „stărilor normale”, al autenticității obișnuitului, un poet al existențelor fascinante prin însăși absoluțiunea cotidianului. Această căutare a esențelor vieții, a simplității sale, are corespondență, pe plan muzical, căutarea unor izotopii tot mai rafinate, îmbogățirea substanței cîntecului. Firește, observația nu e valabilă decât pentru cîntecele care au intrat, datorită valorii lor certe, în repertoriul internațional al genului. Acum cîteva milenii Homer reclama nevoia de continuă noutate a cîntecului, dat esențial, care îi poate asigura permanența. La ora actuală, pe piața mondială există milioane de discuri, formațiile și cîntăreții se numără... cu zecele de mii; în această imensă polifonie de „voci”, condiția „rămînerii” nu poate fi decât căpătarea aceluia „ce” particular, distinct. Uneori, e drept, goana după nou duce și la creații artificiale, la hibridi artistici, a căror viață nu depășește clipa; noi trebuie să reținem, însă, doar exemplele fericite, cîntecele care se constituie, efectiv, ca mesagere ale contemporaneității, deschizînd larg poarta spre viitorime.

În 1965, Jacques Marny aprecia că în muzica ușoară contemporană ar exista cinci tendințe: 1. eclipsa rockului; pasiunea pentru rock fiind întredîinută doar de fanii grupăți în jurul publicației „Disco-Revue”; sau de cîntăreții ca Johnny Hallyday, Eddy Mitchell, Dick Rivers; 2. apariția unor interpreți-poeti ca Brassens, Brel, Bécoud, Aznavour; 3. sfîrșitul yéyé-ului (unor interpreți ca Alamo, Monty, Michele Tor, Marianne Mille, nemairămînîndu-le decât nostalgia villonienelor „zăpezi de altădată”); 4. apariția unor mari cantități de cîntece de nuanță folclorică (deschizător de drumuri: Hugues Aufray. Sloganul său: „Folclorul este estetica naturală a unui popor. Am avut succes din cauză că am adăugat noilor cîntece franceze — pe măsura și chipul lor — folclorul care le lipsea”); 5. revirimentul romanței, printr-un cîntăreț ca Macias.

Dar asta era valabil pentru anul 1965. Practic astăzi, cum observa cineva, există atîtea curente și tendințe încît amatorul de clasificări ar putea mișca mult și bine pînă să ordoneze acest fir al Ariadnei. În rîndurile care urmează am încercat doar să discutăm cîteva aspecte ale fenomenului, invitînd să-și spună părerea mari personalități din lumea cîntecului, prezente la cea de a IV-a ediție a „Cerbului de aur” (iată deci avantajul unui festival nespecializat pe un anume gen — pop, folk etc.). „Cerbul de aur”

prilejuindu-ne nu numai cunoașterea unei mari diversități de cîntece dar și întîlnirea cu tot ce e mai reprezentativ în muzică la ora actuală.

În șansonetă la modă este... tristețea

— În preajma celui de al doilea război mondial se naște șansoneta modernă, din fuziunea unor elemente aparent disparate: poezie suprarealistă, jazz, vechi cîntec francez. Un tip de șansonetă mult deosebit de ceea ce profesase odinioară Edith Piaf, în cîntecele căreia melodia supunea și anihila ritmul. Dar spuneți-mi, Charles Trenet, mutațiile petrecute pe planul general al șansonetei s-au repercutat și asupra cîntecelor dv.?

— „Da, și era firesc să fie așa, pentru că eu nu sînt un clasic și accept întotdeauna înnoirile. Sigur, jazzul a influențat hotărîtor ritmul șansonetei, dar, în principiu, ea a rămas totuși aceeași: o modalitate de expresie tipic latină (ceea ce fac americanii și numesc „șanson” este cu totul altceva!), o sudură foarte specială de muzică și poezie. S-a încercat, după cum se știe, să se transpună pe muzică versuri de Aragon sau Prévert, dar rezultatele au fost falimentare. Îmi place mult Brassens, este, după mine, un mare muzician, poate prea puțin cunoscut, care are un mare respect pentru text: el face din fiecare cîntec o mică bijuterie. Personal sînt pentru cîntecul de inspirație spontan, înțeleg că șansoneta trebuie să dea viață unor stări și reacții imediate, că trebuie să fie un singur strigăt, de bucurie sau durere... Sigur, fiecare șansonetist are universul său; eu unul nu renunț însă la elementul „umor”. Asta face, poate, puțin opinie separată, pentru că, la ora actuală, în șansoneta franceză este la modă tristețea. O tristețe puțin studiată, puțin sofisticată, uneori însă adîncă și sfîșietoare, adînc omenească...”

Monique Alberge (Franța), membră în juriul internațional al festivalului: „Șansoneta este, după părerea mea, expresia stărilor omenești fundamentale, și așa se și explică perenitatea ei, rezistența la toate valurile vremii și ale muzicii comerciale...”

Faptul că tineretul, despre care unii spun că este alarmant de superficial, iubesc șansoneta și chiar o profesază cu multă competență și seriozitate, mi se pare că este încă un atu în plus în favoarea autenticității acestui gen. De altfel cred că muzica ușoară de calitate poate fi o excelentă școală pentru tineri, în sensul că, o dată intrați în universul muzicii bune, cu siguranță că vor simți nevoia să investigheze mereu alte și alte terenuri muzicale, pînă la simfonii și mari oratorii...”

Jacques Hustin: „Șansoneta este azi ace-

lași cîntec copleșitor de tandru și de sincer, cum a fost de altfel întotdeauna. Nu știu ce a cîștigat sau ce a pierdut ea în timp, știu doar că puterea ei de seducție a rămas nealterată. Fiecare din noi evoluează de altfel. Dacă stau să mă gîndesc bine, acele albe „Camelii” mi se par azi atît de departe, suspendate parcă într-o altă vîrstă, de mult pierdută.”

Richard Osterreicher (Austria): „Între șansonul francez și unele cîntece românești de muzică ușoară se pot stabili multe similitudini. De altfel mi se pare că, în general, între cîntecul românesc și ceea ce se face de calitate la nivelul genului în occident, nu sînt diferențe mari. Dar, și o spun acum în deplină cunoștință de cauză, cîntecul românesc are o personalitate a sa, și-a cîștigat deja o bună reputație.”

folclorul — sîngele cîntecului

Enrico Macias: „Nu m-am gîndit la început, cînd am suit prima oară pe scenă, să fac din dragostea pentru folclor o profesiune de credință. Aveam în mine unele ritmuri din melosul arab, spaniol sau turc; ele se decantau firesc în cîntecele mele. Cu timpul însă acest lucru a devenit dirigitor pentru mine. Folclorul este, aș zice, sîngele cîntecului, el îi dă forța, prospețimea de care are nevoie, și te educă, în același timp, dacă vrei, în spiritul simplității, al respectului pentru esențe.”

Dick van Bommel (Olanda), membru în juriul internațional: „Cîntecul românesc mi se pare reprezentativ pentru ceea ce înseamnă prelucrare creatoare a folclorului. Am chiar impresia că compozitorii români simt folclorul, nu și-l arogă ca pe un teren anex, bun doar pentru a extrage de acolo, din cînd în cînd, mineurele de preț. Thérèse Steinmetz, cîștigătoarea „Cerbului de aur” ediția 1970, a avut un mare succes în Olanda interpretînd melodii românești; am observat că publicul olandez a savurat tocmai această coloratură folclorică, specifică cîntecelor din țara dv.”

Paul Urmuzescu: „Specificul acestei a IV-a ediții a „Cerbului de aur” mi se pare a fi tocmai opțiunea majorității concurenților pentru cîntecele de nuanță folclorică. La prima ediție, să ne amintim, a dominat melodia lirică, la ediția din 1969 s-a făcut remarcă un mai pronunțat dinamism al melodiilor, vocile mari, prezențele scenice deosebite, în sfîrșit cea de a treia ediție e „Cerbului de aur” a fost marcată de opțiunea pentru cîntecul de largă respirație, de generozitate melodică. Cred că preferînd cîntecele de inspirație folclorică, se manifestă, implicit, interesul pentru ceea ce este net românesc și cred că compozitorii noștri vor trage din asta anumite concluzii...”

dar jazzul?

O. C. Smith, acest mare interpret și virtuos, spune că viitorul este al jazzului și în Europa, tocmai datorită acelei extraordinare vitalități ritmice, tocmai pentru că el solicită multiplu cîntărețul, dîndu-i în același timp prilejul de a-și pune în lumină calitățile și talentul.

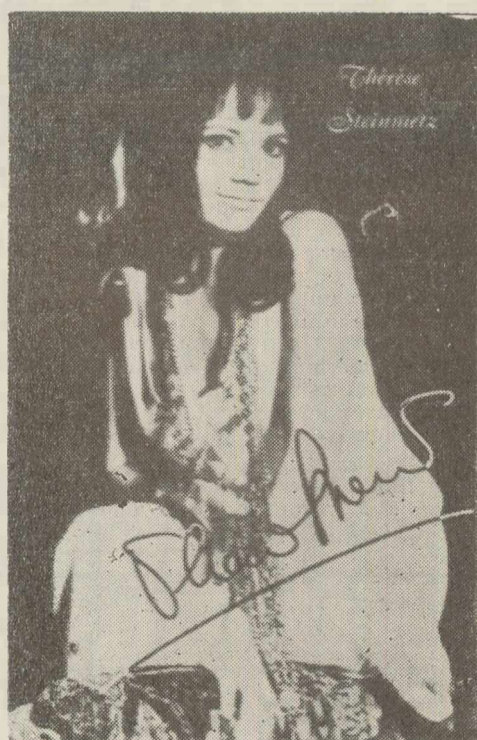
Keneth Baynes (Anglia), directorul postului de radio BBC II: „Nu știu dacă viitorul va fi sau nu al jazzului, dacă va triumfa sau nu pînă la urmă muzica pop, folk etc., știu însă că întotdeauna oamenii vor iubi și vor dori muzică bună. Care sînt virtuțile unui cîntec bun? Cum a-nume trebuie să cînte un interpret pentru a rămîne în conștiința semenilor săi, asta e mai greu de spus. Nu se poate alcătui un manual din care să se învețe arta succesului în cîntec, cum se învață matematica. O vedetă se lansează uneori peste noapte, dar revelațiile nu tîin decît o zi; dacă nu există flacăra aceea fără nume care să întrețină arderea sacră a sufletului pe altarul artei, debutul nu are finalitatea scontată.”

în muzică nu se mai inventă nimic nou!

Afirmația aparține lui Sergio Endrigo. Am lăsat-o într-adeins pentru finalul acestei anchete, vrînd să sugerez astfel o concluzie! Observația merită totuși atenția cuvenită, mai ales că ea vine din partea unui compozitor apreciat și nu a fost făcută într-un moment de scepticism sau fatalism (cel puțin așa ne place să credem). „Nimic nou”... Dar oare nu e fie-

O. C. SMITH

THÉRÈSE STEINMETZ

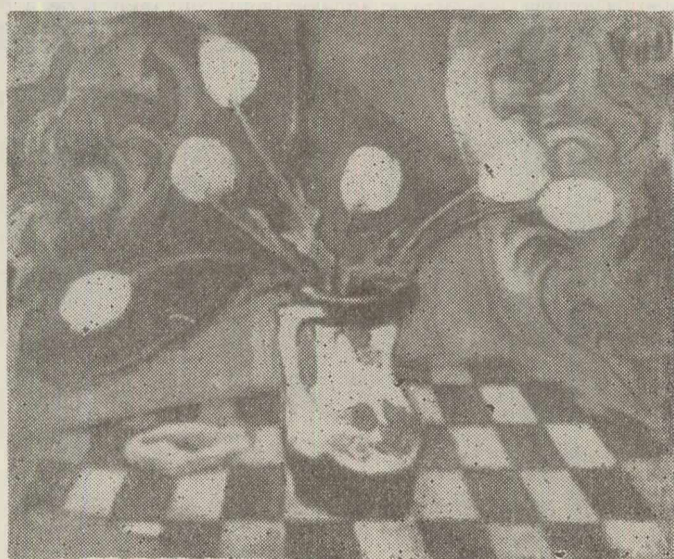
care cîntec ceva nou? Poate e discutabil! Să fie noul doar saltul spectaculos spre altceva? Cine știe. Dar, spune Barrière: „nu este necesar să faci capodopere, însă trebuie să faci întotdeauna un lucru bun. Știu prea bine că tot ce scriu nu este extraordinar. Cîntecele mele nu sînt searbede, o știu, și încerc din cînd în cînd să fac unul foarte frumos și aceasta este destul pentru fericirea mea.”

CARMEN KEHIAIAN

● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia ego ● et in arcadia

Dacă ar fi să credem în povestea atît de stranie și atît de frumoasă a metempsihozei, atunci fără îndoială m-aș întreba dacă nu cumva, într-o altă existență a mea, mai pregnantă, cu o anumită pondere asupra celorlalte, nu am fost un viețuitor al apelor, al mării.

În fața mării pornesc întotdeauna cu gîndul aiurea; și acest aiurea capătă culori și forme din cele mai ciudate, atunci cînd privesc valurile. Toate aceste trăiri se pot forma în cugetul oricărui om înzestrat cu o oarecare sensibilitate. Dar dacă te naști sub semnul mării, botezat de briză și scaldat în nisip, atunci ești însemnat pe toată viața; marea te ține minte ca pe unul dintre enoriașii ei datornici și te cheamă cu puteri de nebănuite, de oriunde ai fi, înapoi la ea. Constanța adolescenței mele s-a schimbat mult. Mai veselă poate, mai vie, mai colorată, mai primitoare... cu oameni interesanți, așa cum știe să și-i crească dintotdeauna marea.

● FILIP CONSTANTIN — Lalele albe

Ar însemna să repet împrejurări istorice prea cunoscute, spunînd că spiritualitatea dobrogeană se manifestă ca un uriaș far, care luminează mărturiile vieții ale frămîntărilor desfășurate pe aria pămîntului dintre Dunăre și Mare.

Din dedesubturi sînt scoase la lumină vestigiile unui trecut dramatic. Uneori aceste vestigii ne uimesc prin măreția concepției și prin finețea meșteșugului artistic, alteori prin masivitatea dură a voinței, doritoare de a sfida vitregiile vremilor; amîndouă deopotrivă dovezi ale spiritualității sub care pămîntul dobrogean, Dunărea și Marea, și-au continuat rostul neclintit, rareori alinate de civilizații strălucite, de multe ori martore și părtașe atît ale strălucirilor cît și ale prăbușirilor.

Spiritualitatea nu se limitează la creațiile artelor. Ele ocupă un spațiu înalt și vast al spiritualității dobrogene. Dar scara spre înălțimi și în același timp suportul creațiilor artistice se ridică pe temelii specifice etnic și social, pe forța și asemănarea care unesc pe dobrogeni în același sentiment de mîndrie și avînt, de dragoste fierbîntă față de pămîntul roditor, față de Marea deschisă tuturor orizonturilor lumii, față de Dunăre — fluviu calm și înțelept, învolburat doar cînd stihiiile năzdrăvane îi tulbură curgerea prietenoasă și mîngîietoare.

Tihomir Vornice

boul

Prin piclă de ape,
Prin pîrgă de cer,
Trece aproape —
Cu coarne de fier.

Nu-l tulbură ninsul
Covor de foi;
Își poartă aprinsul
Privirii suvoi,
Cu jugul de fag
Rupt din grădina
În care se-atrag
Apa și lumina.
Din Carul Mare
Este tinjala.
Trece pe zare
Cu toată sfiala.
A-ncremenit
Între loazbe și stele,
Trăgînd nevoit
Brazde prin ele.
Dîra de foc
A privirilor sale
Ține loc
De felinare astrale.

GABRIEL STĂNESCU

n-ar trebui

N-ar trebui să credem
că ne despărțim.
Aceste atingeri surde ale toamnei
desfac în carne
dueluri dulci de vată.
N-ar trebui să credem
omorul acesta blind cu brume,
nici golu-acesta fals de aer,
nici ochiul tulbure
al păsării nomade.

Va fi tristețea noastră
insulă pustie
în cîntecul subțire
al unor îngeri morți de vii.

CORNEL GALBEN

tîrziu

În dimineața drumului,
cu fluturi închid marea
într-o colivie de cuvinte.
Deoarece vîntul mă părăsește
și pescărușii atîrnă pe muchia zării,
somnia scoticilor de pe țarmuri
au să-l suie fantomatic
în apele ochilor tăi.
Iată că albastrul se mișcă a sud,
țipetele ploii omoară izvorul,
iar soarele-și vinde razele la negru.

ION DUMITRESCU

pe neașteptate

pe neașteptate te opresc și-ți spun
despre un pom că e gata înflorit
pleci tu în dreapta
acolo nu este nimic
iar eu întîmpin moartea
dar să-i fiu pe plac
joc ultima carte ca să cîștig
atunci te opresc și-ți spun
despre un pom că s-a trecut
frunza îi plînge pe stradă de mult
batem din tălpi am vrea să zburăm
dar
eu plec spre dreapta și urc
tu
cu moartea joci ultima carte rîzînd

PATREL BERCEANU

poem albastru

fildeşul catargelor cutremurat
în carnea mării
țipătul pescărușilor înflorind o chemare
jalea dăltuită sonor
sub umbra ghicită-a
unui minaret

și tu
cu dulce spaimă și cu
șovăială-n mișcări
plonjezi în toate-acestea

ANTON MOISIN

germinație

Cupele pămîntului tremură de prea-plinul
sevei

În adîncul dezbrăcat de tăcere
Acum, orga de apă a rădăcinilor
Mai limpede se-mplinește-n arpeggii
De așteptare

Murmur...
Deasupra, în presimțitul, diformul sat
Florii cenușii înalță picioarele turmelor
Incununînd parcă nevăzutele frunți
Ocolite-n moarte de glorie

Și mai sus încă, alba destăinuire
A luminii
E acum pe sfîrșite, din osînda ei
Aspru va visa nordul în aurore boreale

DUMITRU STANCA

curge o apă

Curge o apă străină prin mine;
pești blînzi de moarte au zvîcniri
umede, încete.

Noaptea vicleană are umerii subțiri
și cum dorm, nici n-o aud cînd vine
să mă-nibete.

Apa trece, somnul se destramă,
norii sînt nepoții soarelui de ieri,
sita ierbii cerne muguri beți de teamă-n
cuib de păsări moarte în sicriu de ger.

Mai rămîne umbra mînjilor de fum,
să-mi păzească veghea risipită-n stropi,
cînd din apă crește mina mea de scrum
ca un pui de ceață răsădit în ploi.

IOAN SUCIU

de ce

De ce numai pe tine te învelesc raze?
De ce numai ochii tăi clădesc în mine
amintiri?
De ce numai lîngă privirea ta singurează
dragostea?

Cîte turme de doruri adapă riul sinilor
tăi!
Cîte frunze îngălbenesc la clipirea genelor
tale!
Dar eu sînt un trecător care te privesc
zîmbînd și plec.

IULIAN FLOR

fulger

Prin ierburi se ascund șovăind lumini —
sărutul pierdutei zile.
O poartă deschidem înăuntru, unde
treptat se decolorează inimile.
Sub frunțile norilor dospește noaptea;
coboară de acolo nîmbul fumegos
al miniei. Zarea se scutură
de prea mult venin...
Un arc neștiut se încovoie
în mîinile reci ale ploii.
Deschide ochii, o, iată
pupila toamnei albind de spaimă!..

p o ș t a
r e d a c Ț i e i

VALER (?). Simple notații, lipsite de an-
gajare lirică.

ANTON STANCIU. Se pot pescui destule
versuri curate, dar frecvența clișeeilor tra-
diționaliste (de tipul: „hrisoavele aduce-
rii aminte”, „candela uitării”) sau, dim-
potrivă, de un modernism vetust („apus
tardiv, iconostas oranj” etc.) denotă o
confuzie a gândirii poetice, cultură su-
perficială, lipsă de gust. Eventual, mai
puteți trimite.

MARIN PECHEANU. Lucrul cel mai bun
este că ați început „seralul”, fiindcă ne-
voie de studiu aveți destulă. Peste ani
(nu știu ce vîrstă aveți) vom sta de
vorba altfel și problemele care vă preo-
cupă acum o să vi se pună în alți ter-
meni („...nu pot practic să mă despart
de clasic... Cred că poezia liberă a fost
făcută din lipsa de... Uneori citîndul —
sic, n.n. — pe Blaga înclin să... Chiar
Șt. A. Doinaș mă captivează... Dacă se
mai admite — re-sic, n.n. — în literatura
noastră proze realiste...” etc. etc.).
Sugestia organizării unor întîlniri cu e-
levii de liceu am transmis-o redacției.

GOGU ION. „Din întîmplare am cumpă-
rat o revistă **Tomis**, neavînd la chioșc
România literară...”. Aveți haz. (Așa
că mai trimiteți!).

VASILE GRAMATICU. O urmă de ten-
siune lirică se poate bănui în micile dv.
compuneri elegiace; transcrierea poeti-
că e însă neîngrijită. Să mai vedem.

ROSENTZWEIG SORIN. Oarecare pro-
gres. Mai aveți mult de învățat, dar pă-
reți a fi pe drumul cel bun, și asta e im-
portant.

TRIF ION. Scris aproape ilizibil. Cred
că nu greșesc, totuși, recomandîndu-vă
să mai temperați fluxul debordant de cu-
vinte. Retrimiteți-mi dactilografiat ceea
ce credeți că vă reprezintă într-adevăr
(după o drastică selecție!)

POMPILIU COMȘA. „...mi-ați spus să vă
mai trimit. Totuși unele dubii...” Dubii
aveam și eu, altfel vă spuneam pe șleau:
da sau nu. Azi, după al doilea transport,
înclin mai degrabă spre nu. Poeziile dv.
sînt scrise cu aplicație și acuratețe, dar
sînt cam prozaice, elaborate, lipsite de
strălucire. Suferința lor e platitudinea.
Adevărul e că nu prea aveți ce spune.
Poate pe viitor, nu știu.

ION BĂDULEASA. Versuri citabile mai
peste tot:

Murmură luna, refluxul de ziuă
Îmi umezește malurile cu lumină...

...E liniște, ne pierdem în grote
Ca două epave ce caută țărnul.

CENACLU

Se pare că efervescența pri-
măverii se prelungește discret
și-n ședințele cenacului **Ovidiu**,
frecventat de un număr din ce
în ce mai mare de tineri iubi-
tori de literatură.

Foarte tinăra **Maria Bokor**, afla-
tă, ca să spunem așa, la debu-
tul ei absolut, a citit versuri care
au emoționat prin gingășia, ino-
cența și puritatea copilărească.
Manea Adrian, nu cu mult mai
în vîrstă, dar la a doua lectură
în cenacul, fără să se fi desprins
încă din influența covîrșitoare a
poeziei blagiene, dovedește de
astă-dată, prin ciclul pus sub
semnul obsesiv al cuvîntului,
preocupări pentru construcție.

Discuții interesante a provocat
poezia senzuală, răzvrătită, a
talentatului **Ion Dragomir**, publi-
cat în paginile revistei noastre.

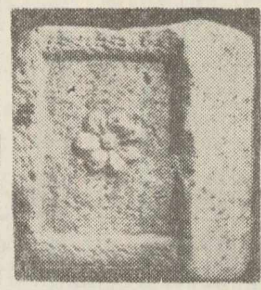
Vorbitori au atras atenția asu-
pra neglijenței vădite, asupra
diluțiilor în care se pierd multe
poeme și nuclee scilipitoare, din-
tr-o regretabilă lipsă a lucrului

insistent pe marginea textului.
Cu rezervă a fost întîmpinat
noul drum al poetei **Sanda Ghi-
nea**. Schimbarea manierei a pro-
dus dezorientare în rîndul cena-
cliștilor și al vechilor admiratori,
care, conservatori, au invitat-o
pe poetă, cu toate protestele ei,
să se „reîntoarcă” de la „mo-
dernism” la starea de grație a
poeziei. Ciclul citit și care s-ar
fi putut intitula „Joc” (primul
volum al autoarei s-a intitulat
„Joc de umbră”) se distinge prin
plăcerea cuvîntului: articulat cu
grație, prin ironia și umorul
sub care se ascund tonuri grave.
Cităm Joc, Vis, Mi-e fața plină
de riduri... De menționat, de a-
semenea, versurile de album ale
lui **N. Spătaru** care au destins,
prin haz, atmosfera unei ședințe
de cenacul.

Debutul prozei în luna aceasta
l-a constituit **Sofia Cotumba**, ale
cărei bucăți (Furtuna, Întîlnirea),
cu toate stîngăciile inerente,
dau senzația unor posibilități

introspective în care ne incre-
dem deocamdată. **Floarea Pen-
ciu** perseverează în schimb pe
drumurile prozei fantastice.
Strigoaica este un pas îmbucă-
rător în ceea ce înseamnă con-
strucție și putere de sugerare.
Proza onirică a lui **Anastase
Anastase (Spre)**, exercițiu inco-
erent de o extremă ambigui-
tate, nu a avut parte de o pri-
mire favorabilă.
Teatrul, o floare și așa rară a
cenacului, a existat mai mult ca
manifestare simbolică prin tex-
tul teribilist al lui **Teodor Iorda-
che**.
Discuțiile „la obiect” și obser-
vațiile pline de miez ale vorb-
torilor, dintre care amintim doar
cîțiva: Florin Pietreanu, Mihai
Păcuraru, Valentin Ciorbea, Ovi-
diu Dunăreanu, Artur Porum-
boiu, Liviu Carasco, fac ca șe-
dințele cenacului **Ovidiu** să se
desfășoare într-un climat lite-
rar favorabil.

M.R.

● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări ● continuări

de cea mai strictă aparență, cre-
de că **Ulysses** „chiuie de viață,
de o senzație fizică a existenței,
și de sentimentul realității vi-
brante a legăturilor dintre oa-
meni”. Dar ce fel de viață este
aceea în care totul, în ce-l pri-
vește pe Bloom, stă sub semnul
inertiei, și ce fel de legături în-
tre oameni pot fi acelea stabilite
pe o neînțelegere așa de organică
precum aceea a dublinezilor față
de Bloom? În cel mai fericit
caz e o viață a declinului, clipa
de luciditate și vioiciune ce pre-
merge morții; și tocmai pentru
că e agonică ea pare mai auten-
tică și mai activă decît viața
adevărată. **Pare**, numai. Sensul
replicii la poemul homeric se
revelă, așa văzîndu-l pe Bloom,
mai limpede; **Odiseu** era ex-

presia înfloririi unei civilizații
încă tinere, **Leopold Bloom** e ex-
presia declinului unei civilizații
obosite de ea însăși. Într-un fel
Joyce răstoarnă, prin personajul
său, imaginea **Odiseei** ca aven-
tură a cunoașterii, așezînd-o, în
condițiile lumii moderne, sub
steaua, de luminozitate incertă,
a paradoxului cunoașterii. Încă o
dată, „cu cît știm mai mult, știm
mai puțin” și dramatismul esen-
țial al modernilor se strînge aici.

pontice

(Urmare din pag. 6)

o „cascadă miraculoasă din ca-
re, răscumpărîndu-se decenii de
insensibilitate, cartea românească
izbucnește multă, felurită, îngri-

jită, nouă și veche, spre mulțu-
mirea cercului tot mai mare al
iubitorilor de scris românesc”.
Rîndurile referitoare la **Jurna-
lul literar** demonstrează și ele a-
celași simț sigur al valorilor.
Consemnînd regretul pentru dis-
pariția revistei, S. Constantines-
cu notează pe bun temei că
„Ostenelile d-lui G. Călinescu nu
vor fi fost însă zadarnice... cei
care au citit această foaie săp-
tăminală îi vor face mereu o-
noarea pe care nu o vor putea
face multor cărți citite: de a
reciti uneori cele 53 de numere
apărute în cursul anului 1935”.
Fără a fi preluat vechi progra-
me sau să inaugureze o nouă di-
recție literară, **Pontice** apare a-
șadar ca o publicație vrednică de

menționat, pentru semnificația
destinului ei în literatura Do-
brogei.

dicționar
de filosofie
contemporană

(Urmare din pag. 15)

este o schemă lipsită de orice fel
de activitate. Ideea unui impe-
rativ, după cum observă **Cassirer**,
implică și voința psihologică, ca-
re nu are nici o importanță pen-
tru logică (E. Cassirer, Erkennt-
nistheorie nebst den Grenzfragen
der Logik. Jahrbücher der Philo-
sophie, Berlin, 1913).
Deci noi ne apropiem mai mult

de filosofia lui Kant, căreia îi
dăm — în ceea ce privește pro-
blema valorii — o altă interpre-
tare, și anume: spiritul nostru
este, în esența sa, timologic și
ca atare categoriile, intuițiile, ju-
decățile presupun toate un pos-
tulat suprem: valoarea. Conștiin-
ța în genere din filosofia lui
Kant este, pentru noi, o conștiin-
ță a valorii, care are ca un co-
relat al său valoarea în genere,
adevărul.

Prin urmare, din cele spuse a-
supra raporturilor dintre valoa-
re și realitate, rezultă că nu
poate fi un raport de reducere
a realității la valoare. Noi am
admis realitatea ca obiect al cu-
noașterii, ca fiind călăuzită de
conceptul valorii, dar nu am re-
dus-o la acesta din urmă.”

Săptăminalul francez „L'Express“ publică, în două din ultimele sale numere, un interviu cu celebrul umorist PIERRE DANINOS și un fragment din noul său roman în curs de apariție la editura Plon (titlu nedefinitivat — n.n.).

Creator al unor personaje de mare popularitate în Franța, Pierre Daninos (57 ani) și-a dobândit relativ târziu notorietatea literară. Abia după ce s-a descoperit ca umorist („Sonia“, „Maiorul Thompson“, „Un oarecare domn Blot“), a devenit un scriitor ale cărui „cote“ editoriale au crescut vertiginos. O dovadă : „Maiorul Thompson“ deține recordul aboslut în materie de vânzare a cărții, în Franța — 1.480.000 exemplare.

Am selectat pentru cititorii revistei **Tomis** fragmentele cele mai reprezentative din „Antighidul“ noului personaj — Ludovic Morateur — creat de către umorist. Ludovic Morateur, ca și maiorul Thompson, ca și domnul Blot, este încă o ipostază a talentului lui Daninos — care se dovedește a fi un autentic observator al epocii sale, al fiecăruia dintre noi și al lui însuși...

După ce a lăudat Venetia mai ceva decît în ghidul Baedeker, domnul Morateur se consideră documentat spre a redacta un antighid pentru turistul venit aici pe cont propriu. Iată-l :

Cum să NU ne întrebuițăm timpul Călătorul care nu dispune decît de 3 zile pentru a vizita orașul are timp berechet ca să aprecieze la justa lor valoare, deseori excesivă, toate capcanele acestei metropole a turismului în care totul — începînd cu primul căraș de gondole, pînă la ultimul hamal și la falsul paracliser ce îți iese în cale dintr-o bisericuță a cărei cheie nu o are **decît** el — totul, ziceam, concură la ruinarea turistului.

Nu are nici un rost să stabilești dinainte, cu gondolierul, prețul transportului, pentru că oricum n-o să-și aducă aminte de asta la sfîrșitul cursei și o să vă impună propriul său tarif. În plus, pentru a evita o suprasolicitare nervoasă și a nu fi prost dispus/i încă de la începutul sejurului, lăsați-l pe portarul hotelului sau pe vreun comisionar să achite gondolierul și să discute cu el.

Consacrați două treimi din prima zi — iar, dacă e posibil, și pe cea de a treia — plăcuței ocupații de a nu face **nimic** (farniente) și a vă bucura pur și simplu (gratuit !) nu numai de privești dar și de deruta mulțimii de turiști obosiți care, ieșind din Palatul Dogilor, nu-și mai amintesc dacă ceea ce au văzut era de Tițian sau de Tintoretto ? La drept vorbind în Vene-

șă F7). Or, tocmai aceste nimicuri dau șarmul într-adevăr indescritibil al Venetiei.

A se evita cu orice preț (suplimentar) deprimanta vizitare a Puțurilor (**Pozzi**, temnițe) la care se ajunge pe o scară în spirală, ca pe o serpentină de refrigerator. Singurii cărora le plac aceste locuri sînt puținii adolescenți și numeroasele fete bătrîne în căutare de obezi, de lanțuri și de scribeți, nerăbdătoare să suspine din toate puterile în bezna temnițelor pentru a vedea dacă pot fi auzite din afară și dacă este justificat numele faimoasei Puntii a Suspinelor (nu este !). La urma urmelor, lanțuri, aparate de tortură, cătușe, obezi și alte asemenea chestii puteți găsi mult mai ușor în orice fortăreață din Neckar sau Ariège...

Cît despre piața San Marco, este recomandabil să vă amintiți înainte de toate că — dintre porumbel și turistul nerăbdător să și-l așeze pe umăr spre a fi fotografiat — cel mai înrudit cu fazanul nu-i cel dinții. Este, de altfel, mult mai avantajos să așteptați noaptea ca să admirați piața în adevărata ei lumină. Abia atunci se vor estompa ornamentele de cofetărie cu care diverșii arhitecți din secolele XVII și XVIII au copleșit San Marco, lăsîndu-vă să admirați bazilica în simplitatea ei originală. Vor dispărea, totodată, și porumbelii (adesea uzați) care se pare că sînt unica preocupare a faunei turistice.

Puteți economisi 200 de lire dacă **nu** vă urcați la Campanille (păstrați banii pentru San Giorgio

prof.

WERNER HEISENBERG:

structurile

oferă suficientă

libertate pentru

acel grad de

întîmplare,

observat oriunde

în natură

O glorie a spiritului uman pe tărîm științific este, fără îndoială, elaborarea Mecanicii cuantice — știința legilor fundamentale care guvernează micro-universul fizic. Profesorul Werner Heisenberg este unul dintre fondatorii principali ai acestei științe. Deși septuagenar, profesorul Heisenberg uluiește, literalmente, lumea științifică prin atît de generoasa fertilitate a spiritului său creator, fie că este vorba de luările de poziție și de expunerile sale în cadrul unor dezbateri științifice internaționale, fie de recentele-i lucrări, excepționale nu numai sub aspectul conținutului teoretic și al sintezelor generalizatoare, dar și ca volum (am în vedere, de exemplu, lucrarea de circa 400 pagini publicată în 1969 : Der Teil und das Ganze). În plus, prof. Heisenberg conduce renumitul Institut de Fizică și Astrofizică Max Planck din München.

Cu toate solicitările la care trebuie să facă față — în fond atît de firești pentru unul dintre cei mai iluștri constructori ai științei contemporane —, d-sa a găsit răgazul potrivit spre a răspunde, cu multă amabilitate, citorva întrebări ce i le-am adresat și care vizează unele aspecte majore ale epistemologiei contemporane.

— Domnule profesor Heisenberg, așa cum știți, desigur, anul acesta se vor desfășura la București lucrările celui de-al IV-lea Congres internațional de filozofie a științei. Din perspectiva acestui remarcabil eveniment științific, doresc să vă adresez cîteva întrebări. În decursul eminentei dv. activități științifice, de la elaborarea *Mecanicii cuantice* și pînă în prezent, ați revenit de nenumărate ori asupra unor probleme epistemologice care conțin aspecte filozofice majore. Una dintre aceste probleme este aceea referitoare la *natura matematică a legilor universului*.

De exemplu, în conferința *Die Plancksche Entdeckung und die philosophischen Grundlagen der Atomlehre*, ținută la Berlin (la 25 aprilie 1958), ați afirmat că „Fundamentul ultim al fenomenelor nu este prin urmare materia, ci legea matematică, simetria, forma matematică“. De asemenea, în foarte interesanta lucrare *Der Teil und das Ganze*, pe care ați publicat-o recent, subliniați că afirmația : „La început a fost simetria, reprezintă o teză mai corectă decît teza lui Democrit care aserțează că *La început a fost particula*“.

Considerînd însă universul ca o entitate supusă unei evoluții perpetue, *ce se schimbă*, atunci, în decursul și în cadrul acestei evoluții : simetriile sale matematice, care-i sînt intrinseci, sau universul însuși, prin componentele sale ? În plus, dacă vom considera că spațiul fizic și simetriile sale matematice intrinseci „coexistă“, care dintre aceste entități (una ontologică și alta virtuală) impune legile sale celeilalte ?

Prof. W. H.: Simetriile nu sînt supuse schimbării, ci ele rămîn aceleași, pentru totdeauna. Pe de altă parte, simetriile nu determină, exclusiv, desfășurarea evenimentelor.

Spre ilustrarea acestei afirmații, să ne oprim asupra unui exemplu mai simplu, din domeniul fizicii : Atunci cînd două particule elementare colizează (se ciocnesc), simetria stării finale a acestora va fi aceeași, ca și simetria stării inițiale. Prin urmare, această simetrie nu determină nici numărul noilor particule create în procesul coliziunii, nu determină nici energia, și nici polarizarea fiecărei particule în parte.

Simetriile — sau, mult mai general : legile matematice — oferă doar cadrul, schema în interiorul căreia au loc evenimentele fizice, aflate în permanentă schimbare ; simetriile nu le determină însă, în întregime, pe acestea din urmă.

— Studiul din 1927 unde ați formulat faimosul *principiu de nedeterminare* ridică numeroase pro-

bleme filozofice (cum ar fi aceea dacă nedeterminarea — incertitudinea — este de natură ontologică, sau numai epistemologică). Cea mai importantă, totuși, dintre aceste probleme mi se pare aceea ce conține aserțiunea că nedeterminabilitatea exactă a valorilor inițiale obstrucționează predicția, iar prin aceasta privează cauzalitatea de orice sens operațional.

Nu ați accepta însă ideea că s-ar putea concepe un spectru cauzal mai larg, implicat de numărul foarte mare al nivelelor de organizare arhitectonică a universului (circa 10⁴⁰, după Hoyle), și astfel s-ar putea pune în evidență relații cauzale de alt tip decît cele cunoscute, fie acestea de natură dinamică sau statistică ?

Prof. W. H. : Mă întreb dacă s-ar cîștiga mai mult prin folosirea acestor termeni — „relații cauzale de alt tip“, sau „nivele de organizare“.

La orice nivel, vom întîlni, în general, structuri fundamentale care nu se schimbă niciodată și care numai în parte determină evenimentele. Cu alte cuvinte, aceste structuri oferă suficientă libertate pentru acel grad de întîmplare, observat oriunde în natură.

— Nu credeți, că s-ar putea spera ca una dintre cele mai importante cuceriri ale gîndirii științifice a viitorului să fie aceea de a oferi posibilitatea determinării, *a priori*, pe cale matematică, a validității unor legi naturale ?

Prof. W. H. : Sub aspect logic, se poate considera ca posibilă determinarea a priori a formei matematice a legilor naturii. Aceasta, pentru că „logic“ înseamnă : conform structurii gîndirii noastre, iar această structură trebuie să reflecte, într-un anume fel, structura lumii reale.

Din punct de vedere practic însă, putem doar să deducem aceste forme matematice ale legilor, din experiență, așa cum s-a întîmplat, de regulă, în științele naturii. Este foarte adevărat însă că structura gîndirii noastre evoluează anevoios, în decursul secolelor, adică de-a lungul evoluției științei însăși.

— Cu cîteva ani în urmă, ați afirmat că oriunde există gîndire în univers, matematica trebuie să fie aceeași, ca și a noastră. Această idee filozofică presupune, cred, în primul rînd raționalitatea structurii universului. În civilizația noastră, există, totuși, multe lucruri neraționale, de care nu este ferit nici domeniul gîndirii științifice. Ați vrea să comentați cîteva aspecte de această natură ?

Prof. W. H.: Așa cum am arătat mai înainte, formele și structurile matematice nu pot determina orice lucru, ci ele constituie doar un aspect al relațiilor noastre cu lumea reală. Există însă și alte aspecte ale realității, despre care vorbim în artă, în muzică, în religiile tradiționale și cred că e bine să fim atenți și să nu slăbim cultivarea acelor părți, numite neraționale, ale gîndirii noastre, prin intermediul cărora putem să înțelegem, fără îndoială, aspectele mai puțin clare ale realității.

Chiar în procesul dezvoltării științelor naturii avem, desigur, a depăși teritorii neraționale, înainte de a ajunge la înțelegerea formelor raționale matematice.

AUREL JOLTEA

PIERRE DANINOS

ANTIGHID

ția sînt atît de multe pinze sem-nate de acești doi maeștri, încît orice confuzie este scuizabilă — cu atît mai mult, cu cît, de cele mai multe ori, este vorba de Veronese. Trebuie să admitem, deci, că acest gen de confuzii este frecvent tocmai datorită aglomerării atîtor capodopere într-un spațiu restrîns (vezi : Guardi și Canaletto, Raphael și Michelangelo, Canova și Canossa, Siria și Liban etc.). Ca urmare, în memoriile suprasolicitare confuzia va deveni totală — dar complexul de culpabilitate va fi mai redus.

Lăsînd, așadar, pentru mai târziu orice vizitare pripită a palatelor, bisericilor și diverselor edificii, cheltuiți-vă timpul organizînd mici plimbări la întîmplare prin nenumăratele **calli** unde este logic (ba chiar indicat) să te rătăcești pentru a le justifica denumirea (**deda-luri**). Dacă doriți să economisiți timp și să vă rătăciți cît mai repede, cea mai bună soluție este aceea de a încerca să respectați în-tocmai **planul detaliat al orașului** — lucru ce are ca efect o bizară împărțire a creierului în pătrățele topografice. Dacă, de pildă, scăpînd din vîrtejul pieței San Marco prin ieșirea S O (v. pl. E6), traversăm Campo Morosini avînd grijă să **nu** intrăm în Chiesa San Stefano, apoi dacă o luăm pe prima la stînga și pe prima la dreapta — nu ajungem la absolut NIMIC (vezi plan-

Maggiore), 400 dacă ocoliți Tezaurul (dubios) de la San Cristoforo, în care cele trei stele sînt strassuri, și 5.000 dacă vă abțineți de a participa la una dintre serenadele în gondolă, sub clar de lună, al căror singur efect este acela de a vă face ridicol în ochii localnicilor ce privesc de la înălțimea podurilor cum trece convoiul.

Vizitele la San Stefano, San Pantalon, San Vitale, San Eustatio, San Silvestro, San Marcuola, San Giovanni Crisostomo, San Trovaso, Santa Maria dei Carmini, San Nicolo dei Mendicoli și la alți o sută de San-i — sînt pur și simplu inutile. Ușor accesibilă, Santa Maria della Salute vă înlesnește contactul cu nu mai puțin de 1.027 de biserici în stil baroc, ferindu-vă de orice confuzii.

Dacă aveți la dispoziție o dimineață liberă — ceea ce este din ce în ce mai greu în această epocă a călătoriilor superorganizate — amintiți-vă că vizitarea unei sticlării la Murano este în același timp obositoare, periculoasă, costisitoare și de prisos. Articolele cele mai frumoase sînt prea scumpe sau prea incomode la transport, iar cele măr-unte sînt atît de fragile încît se vor face cioburi în valizele dumneavoastră.

În românește de SILVIU GENEU

TOMIS

revistă lunară editată de Comitetul pentru cultură și artă al județului Constanța

redactor-șef
CONSTANTIN NOVAC

redactor-șef adj.
NICOLAE MOTOC

Redacția și administrația : b-dul Republicii nr. 28, telefon 1 34 16, 2 13 68, căsuța poștală 112 Constanța

Tiparul executat la I. P. Dobrogea